

16532.

C. H. G. A.

[Suutarla, Zefarias]

Suomalaisen Talonpojan

Glämänwaiheet

Kertomus elämästä pohjalla

Suomalaisen Talonpoika

Hörmoosfa

Werner Söderström

Sinta 65 p.

Suomalaisen Talonpojan

Gl ä m ä n w a i h e e t.

Suomalaisen Talonpojan
Elämänvaiheet.

Kertonut tosielämän pohjalla

Suomalainen Talonpoika.

Mutta kumminta on se, että Suomen
ihmissydämeen istuttama toivo, henkinen
harrastus, edistymisen halu ja yhteiskunta-
pyrkimöt voivat tylyimmistä oloistakin
kääntyä ja kehentyä.

Porvoossa,
Werner Söderström.

Porwoosja 1898,
Werner Söderström'in kirjapainosja.

Kärjymykset kykenee ken
 Miljoonien mittaamaan?
 Kengen taistot tuhansien
 Ken ne tajuisi tutkimaan?
 Sortuva jos fortuneekin,
 Kuka siitä huolinee;
 Keistäwin jos kohonneekin,
 Harvat sitä huomannee!
 Onnen tähti tuolla tuikkaa
 Tuota täytyy tavoittaa:
 Tuhannet saa turhaan juosta,
 Sata frut saavuttaa!
 Jokaisella Jumalanja
 Tustissa on turvana;
 Lanteisko ken mattallansa
 Hän on lohbuttajana.

I.

Vanhemmat ja lapsuus.

Tämän vuosijadan alussa, vähän sen jälkeen kuin Rysä
 maahan tuli, lähti muutaman köyhän päivälais-torpparin neljästä
 pojasta yksi rengiksi toiseen seurakuntaan, oltuaan sitä ennen jo
 suutarin opissakin. Päällään oli hänellä rohinpaita, kotisarkaa
 polvihousut ja kulumut lyhyt nuttu. Jalkineina puolikuluneet nahka-
 kengät ja niissä silti jotenkin eheät willasukat. Warrellisia saappaita
 ei niuha työläinen silloin vielä osannut uneksiakaan itselleen. Tal-
 wen waraksi oli äitinsä hänelle säälinyt mukaan „lumisukat.“ Näi-
 hin varustuksiin lisättiin vielä ewääksi kuffuramitalla mieleenpantavia
 varoituksia ja neuvoja, miten lähtijän pitäisi aina pitää Jumala
 silmäänsä edessä. Yhtä köyhänä maallisista tavaroista, mutta yhtä
 rikkaana omaistensa osanottavista lehotuksista Jumalan pelkoon ja
 rehelliisyyteen lähti jamaan aikaan erään niukissa oloisja elävän
 „bätismannin“ (rammikko-talollisten meriväessä pitämän ruotujotilaan)

tytär piiiaksi. Moniaan vuoden takaa sattui tämä piikakin muuttamaan samaan seurakuntaan, johon tuo vastamainittu poika oli rengiksi mennyt, siellä joutuivat he sitte yksille paikoille, näkivät ensin toisensa kirkkomäellä, tekivät tuttavuutta ja lopuksi mieltyivät toisiinsa. Molemmat olivat he terveitä ja työteliäitä. Säästäviä ja tarkkojakin olivat siksi, että waikka siihen aikaan paraat rengit saivat rahapalkkaa nykyisiä markkoja silloisen taalerilaskun mukaan parisenttymmentä ja piikat wain puolen siitä, heillä oli hiukan rahaaakin säästösä paitsi ajamukaisia pyhä- ja arkivaatteita sekä monemmoisia muita pikkufapineita. Näin ollen pantiin hynnttyyt yhteen, solmittiin avioliitto ja päälle päätteeksi päästiin torppa-piikkaraiseen ifännöimään. Ahkeruutta ja ponnistuksia tarvittiin, mutta kun molemmat olivat terveitä, niin kestiin sitä raataa ja reutoa melkein yöt päivät maalla jos merelläkin. Mutta weroa kodin haltijattarelle täytyi heidänkin maksaa. Toista vuoden takaa tuli maailmaan ensimmäinen poika ja sitte keskimmäin joka puolenolmatta vuoden jälestä yksi pieni perheenjäsen lisää.

Niinpä täytyikin miehen usein yksin hyöriä ulkotoimissa, usein koettaa suorittaa yksinänsä jellaistakin, mikä työ wälttämättömästi olisi tarwinnut kahta henkildä, waikkapa toista heikompiwaimaistakin, niinkuin nuotan wetokin. Yhtä ja toista hankaluutta tällaisesta työnteosta oli, mutta paffo läski koettamaan kaikkea mahdollisia ja mahdottomia keinoja. Mutta tällaisestakaan onturasta taloudenpidosta ei silti menty takaperin. Yhtä ja toista perheessä tarwittawaa haalittiin kokaan ja wähin erin maksettiin yhteiselämää alettaessa wälttämättömästä pakosta tehtyä welkaa. Kun welka oli jaatu maksetuksi, woinistuiwivat torpan eläjät niin, että wuokrafwat pienen talon, jossa uudet ponnistukset alkoivat. Muista alkaen oli awiossa olo ollut ankarata taistelua elämästä, täynnä waikauksia, huolia ja suruja, kärsimyksiä ja itsekieltäntymisiä; eikäpä aina ollut karettawissa murjuuksissa, saati tyytymättömyys. Mutta tunnettiinpa toisinaan sitä sydämmellisimmin ja todellisimmin tyytymystä ja juurta iloa, kun Jumala antoi sunauksensa ja menestyksen josjakin

toimessa ja pyrinönsä. Puhdas leipä oli yhtenään ravintona. Ei tarvinnut enää werestä lapsuuden muistojaan ruumenleivällä, wöiwellisillä ja muilla katonuoden särpimillä. Mihinikään ylellisyyteen ei silti toli liennyt, mutta ei naurispaistikaskaan enää ollut ylin herkkü, kuten lapsuuden ijän takawuosina. Lopulta warjinaista harmia toi lampuotiwäelle wain naapurien typeryys, ne kun wanhastaan warjinaisina tilallisina kokiwat parhaansa mukaan hylwettä noita nousukkaita talonpitäjiä, jotka muutamia vuosia takaperin olivat olleet wain renki ja piika ja joiden kuffaro wieläfin waa'assa oli paljon keweämpi kuin heidän — kunniallisyntyisten. Mutta lampuotiwäellä oli Jumalan pelon ohessa sellainen itseluottamus ja oman arwon tunne, minkä uuttera ja säntillinen elämä myötänsä tuo, niin etteiwät he silti masentuneet naapuruston pikkumaisuudesta. Mutta se oli katkerinta, että he, kun olivat tilalla ripeästi waurastuneet, jäiwät poiskäsktyn. Ei auttanut muu kuin muutto, mutta se oli omistumaton ja toi mukanaan tappioita. Uudestaan täytyi muuttaa, nyt jotenkin juureen, waikka rappiolla olemaan tilaan. Siinäpä sitä wasta alettiin warjinaisesti waurastua.

Tällainen elämisen alkü oli kertomuksemme päähenkilön wanhemmilla. Wanhempien kuoltua jäi perheen kuudesta lapsesta eloon kolme poikaa jatkamaan elämän taistelua jotenkin pienillä apuneuwoilla, waikka kyllä ei yhtä paljaina kuin heidän wanhempanja olivat nuoruudessaan olleet. Mhi näistä pojista, Wari nimeltään, on tämän kertomuksen waatimaton sankari. Hän syntyi pienessä mökin saunassa. Enjimmäiset lapsuuswuodet juoksenteli hän kuten muutkin lapset juuwiin perhoja ajellen ja talwiin pirtin pehmeässä hämärässä jotain leikkiä sommitellen. Sitte alkoiwat enjimmäiset itkut, huolet ja elämän kowuidet, kun täytyi tehdä tuttarwuutta aapijen kansja jäwään päretifikusta tehdyn puikon awulla äidin kupeella hänen kehreätesään.

Uettiinpa pian luhtalkeiden oppimisen ohella osottaa kaikellaiisiin pieniin askareihinkin häntä. Tämä se paneutui raskaana alasydänalään, kun ulkofausteella ilma oli yhtenä walomerenä ja siellä

oliisi ollut niin mainio hyppiä vapaana kuin nuori hieho laitumella. Kaitista pitkäpiimäisintä oli Wanin mielestä naisten työt, kuten perunainkuoriminen ja puolaaminen niinpahjon kuin äiti kutoessaan tarwitfi. Ja tuon tuommoiset. Sitte taas lomassa lutea. Mutta kun ferran pääsi puhaltamaan toisten lasten pariin, niin tuli sitä viivyytyksi vapaassa ulkoilmasssa, jotta ei Wani huomannutkaan määrä-ajalla kotiin joutua. Siitä oli taas ikävyyksiä.

Ja lukeminen se ei tahtonut oikein sujua. „Koinvunien herraakin“ käytettiin apuna. Lopulta sentään auttavasti oppi hän saamaan kirjasta selkoa. Basta vuosien takaa versoi hänessä suurempi lukemisen halu. Jos alussa tehtiin hänelle lukeminen ikäväksi taitamattomalla lapsen mielen uuvuttamisella aapisen ääressä, niin oli muuikin kaswatus poikkipuoleista ja toisinaan kieroakin. Itä tuittupäisyydessään teki monta hairahdusta; usein hän rankaiji ottamatta selkoa asiasta. Kerrankin oli Wanin kotona pallalajena kehäämässä muuan miehestään erillään asuwa waimo, jolla oli mukana Wanin ikäinen tyttö. Lapsen olivat paistaneet itelleen silaloita ruoalle ruvetessaan, mutta niitä syömään alettaessa sieppasi tuo tyttö Wanin silakan hänen lautajeltaan. Wani tietysti alkoi kiristää tyttöä, waatien omaansa takaisin. „Suu kiinni!“ karjastiin hänelle. Mutta kun hän vielä teki wastawäitteitä, työnnettiin hän käsipuolesta ulos, ja siinä oli hänen suuruksensa. Niin vähäpätöinen kuin tämä seikka itfessään olikin, tuntui se Wanista silloin kowin sapettavalta. Hän oli kärsinyt wääräyttä, ymmärsi hän päiwänselvästi. Ja se tieto saattoi hänen tunteesja isäänsä katkeriksi pitiksi ajoiksi ja vuosiksi tapaus painui sywästi hänen mieleensä. Muuan toinenkin tapaus wäärästä ja tylhstä kinnipidoista lapjuusajoiltaan päihyi Wanin sielussa aina hänen wanhuuteensa asti. Oli nimittäin muuan jouluaattoilta. Jokainen tietää kuinka kiihkeästi lapset odottawat tätä juhlaa, kuinka suloinen se on wihdon tultuansa ja kuinka hillitsemätön heidän ilonsa on. Oljet olivat lewitetyt lattialle, pöytä katettu, mutta ennenkuin sallittiin leikkiä ja maistella jouluberkkuja, olivat hengelliset harrastukset toimitettawat. Lasten

mieli ei kuitenkaan tahtonut niihin kiintyä, ja sentähden isä waka-
wasti waroitti kuulemaan Jumalan sanaa. Waininkin filmisjä wain-
loistivat joulutynttilät, ja pöydällä oli niin walkoinen liina ja sillä
kinkut ja puurot ja muut jouluruoat. Raikki tuo piti mieltä niin
rajun ilon pyörteisjä, jott'ei hän parhaalla tahdollaankaan saanut
kaswojaan wakawan juhlallisiksi eikä woinut olla nauraa tirsku-
matta. Ja seurauks oli se, että ruwettaessa joulupuurolle isä kui-
wasti lyhkäsi Wainin owesta ulos ja käski häntä lujasti olla pyrki-
mättäkään sijalle. Palkanen oli kowa, waatteet ohuet ja niin oli
Wainin jouluilo muuttunut synkäksi epätoiwoksi. Waini ei kuiten-
kaan sijutellut ijäänsä, waikka uskoikin syöttömästi kärsiwänsä,
mietti waan, rajusti itkien, mihin paeta. Tällin yliselle hän kōnt-
tyytti. Mutta ennenkuin hän sinne joutui, kuuli hän äidin häntä
huutelewan. Epäilytti Wainia, rohkenisiko hän isän tähden palata
tupaan, mutta kun äiti wakuutti, ett'ei isäkään enää olisi wihainen,
niin meni hän sinne äidin turwissa. Isä istui takan ääressä sana-
tonna. Waini hiipi penkille. Niin istuttiin pitkä aika. Isä riisuu-
tui lewolle; Waini hywin arkana samaten. Siten sai hän panna
maata syömätönä ja juomatonna. Koko juhla-olo oli siksi terraksi
tärwäynyt häneltä.

Muutamassa naapuritalossa oli Wainia wanhempi poika Kallu.
Hänen mielitekojaan oli kiusailla pienempiään, kehotella niitä pahuu-
den tekoon, opettaa niille riwouksia ja yleensä wiedä heitä harhaan.
Yhtenä sunnuntai-iltapäiwänä sai Kallu erään häntä wahan nuo-
remmän töllinpojan kanssa Wainin houkutelluksi metsään, marjaan
muka. Täällä alkoi hän Wainia pelottaa, että Kalmukit olivat lä-
hellä tulossa ja kenen ne käsiinsä saawat, sen ne tappawat ja syö-
wät kohta. Ainoaksi pelastuskeinoksi ilmoitti hän puuhun kipuami-
sen, kun hän warsin hywin tiesi, ett'ei Waini puuhun pääsisi. Olikan
se kowin surkeata, jälkitteli hän, että heidän täytyi jättää Waini sur-
man juuhun, mutta omaa henkeään pelastaakseen täytyi heidän ka-
wuta puunlatwaan. Waini ei heidän pelotustaan täydesti uskonut,
mutta kuitenkin hän rupeji pelkäämään, että hän ehyisi metsään

pimeän tullessa. Päästäkseen selville paikoista nousi hän lähimälle mäen töyräälle. Sieltä näkikin hän koko kylän. Hän lähti suoraan sitä kohti kummaiden ja uumiinsa asti ulottuvan vesilammikon yli. Päästyään juuri keskelle lampea kuuli hän takaapäin kiusaajiensa äänen. He olivat pitäneet salassa filmällä niityn laidassa Wanin liikkeitä ja sukelsivat sieltä nyt näkyviin. Hän palasi lammeesta wyötäisiin asti likomärkänä ja jalat verisissä. Kova waikutus otettiin Wanilta, ett'ei hän kantelisi vanhemmilleen heidän päällensä. Eikä hän sitä tehnytäkään, waikka hän kyllä sai kotiin päästyään kovat torat, kun housut olivat märät ja liassa.

Tämä Kallu oli Wanille monemmoisena ristinä. Oltiin moniahta kerta weneellä marjamatkoilla. Wanin ijän puikko oli samassa weneessä. Kallu houkutteli Wania wiskaamaan puukkoa salmeen; ei se uppoaisi, kun siinä oli niin juuri puupää. Puikko meni kuin menikin sille tielle Kallun suureksi riemuksi. Wani hämmästyi ja hänen mieltänsä kävi katkeraksi. Sillä paiti suurta hyyllisyhden tuntoa, mikä häntä rasitti, uhkasivat vanhemmat weljet ilmoittaa asian ijälle, ell'ei Wani luvannut aina tehdä heille mieliksi. Tuon takia häntä wasta pakotettiin tekemään toisten mieliksi jellaista, jonka hänen tuntonsa sanoi wääräksi. Mutta isä oli rakkausissaan koin anlara ja häntä piti wälttää keinolla millä woi.

Taas eräänä sunnuntai-iltana, kun kaffi muut, paiti renki, joka makaili kammiossaan, olivat wienässä tawaroita ja ewäitä rantaan äidin kaupunkimatkaa warten, sai Kallu kaitellaisia keinoja käytettyänsä houkutelluksi Wanin antamaan hänelle ijänsä pysryn ja ruutia. Tuon hywin ruostuneen pysryn lataxi Kallu lähes puolilleen, meni mäelle, työnxi pysryn toiselle puolelle aita, ajettui itse toiselle ja pisti pitkällä karahkalla tulen pysryn sankfireikään. Siisweällä räjähdyksellä halkexi nyt pysryn piippu. Pysryn heitti nyt Kallu semmoisenaan täysinäiseen kairoon ja waikka kuinka ihmeteltiin, mihin pysy joutui, pyhyi asia kokonaan salassa, kunnes toisena wuotena kairoa tyhjennettäessä ja perattaessa sieltä ilmautui tuo kaunis kapine. Renki tunxi pysryn kohtalon, sillä hän oli säikähtänyt

tuota kowaa paulahdusta ja wiihittänyt juoksujalassa näkemään, mikä se oli. Hän nyt kertoi totuuden kaikessa alastomuudessaan. Siitäkös nyt jupalkaa syntyi! Kallu wedettiin esivallan eteen, mutta pääsi ilman rankaisua, kun asiaa ei voitu täydelleen todistaa. Wani jai sellaiset läksytykset, jotta taas siltä illalta ruokahalu katosi. Muutenkin tuo pyssy-juttu oli kokonaisen vuoden häntä painajaisena rašittanut.

Ujinkertaisten vanhempien opetus oli useinkin hyvin puisevaa. Kyllä äiti luetti moneen kertaan Wanille seitsemättä käskyä katekismuksesta ja Wani osasi aiwan ulkoa: „Si sinun pidä warastaman“ ja Lutherin selityksen siihen sanasta janaan, mutta mitä warastaminen oli, sitä hän ei ymmärtänyt. Kokemuksen kautta jai hän sen oppia tuntemaan. Wani näki kerran erään mökkilläisen ompelukopassa kirikkaan messinginapin, joka oli hänestä niin ihmeen ihana ja wiehättävä, että mieli teki sitä omaksi ja mitä enemmän hän sitä katsoi, sitä kowemmaksi käwi himo saada tuo nappi. Wani hawaitti tilaisuuden pistää se jalawihkaa taskuunsa. Siltä waralta, että jos kotona ehkä kysyttäisiin, mistä hän on nappin saanut, valmistui hänen mielessään vastaus, että hän löysi sen tuolta mäeltä. Mutta niin ihanan wiehättävä kuin tuo nappi olikin Wanista ennen sen omistamista, ei se sitte häntä ollekaan miellyttänyt. Oma-tunto ilmoitti nyt hänelle, että hän on „warastanut“ nappin ja häntä waiwasi hirveän raskas sisällinen paino. Sopiwasja tilaisuudessa pani hän nappin takaisin koppaan ja pyysi Jumalalta yffinään rikostaan anteeksi.

Muitakin himoja hänessä jo aikaisin heräsi. Tuli kerran pari matkustajaa Wanin kotiin pyytämään ruokaa. Wani jattui juuri silloin käymään rannassa, jossa näiden matkustajain wene oli. Sen tuhdollalla oli wanha sawipiippu. Hänessä syttyi tuima mieliteko koe-tella tupakoida. Siinä tarkoituksessa lähestyi hän kahdesti tuota piippurähjää, mutta lopulta pääsi oikeudentunto voitolle, ja piippu jäi paioilleen.

Saman vuoden syyskuvena oli taas toinen ja toisemmainen himojen heräyskohtaus. Hänen piti jo silloin toimia kaikissa sellaisissa ulkotoimissa, joihin pystyi. Muuan hänen tehtäviään oli aamuin illoin ajaa karja laitumelle ja sieltä kotiin. Talossa asui myös talon jo kuolleen haltijan äiti tyttäriin, joiden hoidossa oli Wanin ikäinen tytär. Tuo tyttö oli Wanin jokapäiväinen toweri. Muutamana ihanana iltana menivät nämä kumppanukset taas yhdessä hakemaan karjaa. Mutta kun oli vähän aikaista, ruvettiin mäenrinteestä poimimaan marjoja ja tekemään tojilleen pieniä kujeita. Lopuksi istuttiin wierekkäin syömään marjoja. Tässä wierekkäin istuttaessa kohoufi Wanin mieleen niin ihmeen herttainen tunne tuota tyttöä kohtaan. Ja tuo hempeä tunne suureni ja woi mistui, se waltasi koko hänen olemuksensa, wieri kuin jählöwirta koko hänen ruumiinsa läwitse, jotta oikein täytyi hywällä tuota tyttöä. Wani joutui kokonaan rajujen tunteittensa waltaan. Mutta kun tyttö hawaitti Wanin hurjistuvan ja pyrkivän liiallisuuteen, käwi hän wastarintaan ja heitti hänet ykkiseen. Sitte mentiin janaakaan lausumatta kokoamaan karjaa ja ajamaan sitä kotiin. Wasta sitte kun Wanin mieli oli tuosta kohtauksesta asettunut tawalliseen tilaansa, ymmäräsi hän tapauksen raakana ja paljaana ja hän häpesi tyttöä ja itseään, uskoi itsensä surkeinmaaksi ihmisaluksi maailmassa, joka ei enää selwammut leikkimään ja seurustelemaan tytön kanssa. Niin synvästi waiwutti jälestäpäin tämä pieni kohtaus Waniin, että hän sen perästä koetti wälttää kaikkea mahdollisuuttakin wiettien heräämiseen.

Samaan aikaan kun nuo naapurin Kallun huonot opastukset koettivat johdattaa Wania kaikkeen muuhun kuin hyweeseen ja kun ensimmäiset idut hänen omassa tarmeltuneessa luonteessaan pyrkivät werjomaan, heräsi hänessä halu oppia kirjoittamaan, waiw ei hänellä silloin wielä ollut mitään lukuhaluakaan. Kylän laidassa asui pitäjään räätäli, jolla oli Jussi-niminen poika. Waiwka pitäjällä kiertelewät käsityönoppilaat eivät ylimalkaan pyri edistymään tiedoissa ja taidossa, waan enimmiten oppiwat ja harjoittawat kaikellaisia

kujeita ja huonoja tapoja, oli kuitenkin tämä Räätälin-Zussi oppinut joltijesti kirjoittamaan ja oli siihen harjoitukseen varsin innoistunut. Kun joskus pyhänä satuttiin yhteen, oli kohta käfillä kirjoitustaulu, jolla hän toisille näytteli taitoaan. Onhan lapsissa ainakin apinoimien ellei oppimisen haluakaan. Milloin vain tilaisuus sattui, niin päre vasempaan ja kova hiili oikeaan käteen, ja sitten piirtämään kirjaimia sen mukaan kuin Räätälin-Zussi oli paperiliuskalle kirjoittanut. Tehtiinpä jonkinlaista mustettafin Zussin neuvon mukaan ja metsästä löydetyistä haukan julaista kynä sellainen kuin mokoman taiturin hyppyistä voi lähteä. Mistä sitten waan saatiin joku tupakkapaperi tahti muu paperiliuska, niin siihen piirtämään aika kirjaimia; arwaapa etteivät ne juuri kauno-aistin waatimuksia täyttäneet. Waikka kokeet kauwan aikaa näyttivät omistumattomilta, niin aikaa myöten parastaan pannen tuli josta kirjain kutakuinkin mallin mukaisempi ja siitäkös into kasvoi. Omistuipa Wanin wihdoin saada rikkinämen kirjoitustaulu, ja silloin kelpäsi tuota wihättävää taitoa sitä uutterammin harjoittaa, yhä paremmalla menestyksellä kun Wani kirkonwartin pojalta sai oikean „kaawakirjan.“ Kumma kyllä, ijä ei suorastaan pahemmin tähän tuhlattua aikaa, waikka lapsia muutoin tarkkaan pidettiin työtoimissa.

Kaikki nämä edelläferrotut wäähäiset tapahtumat yksinkertaisen maalaislapsen elämässä jattuivat Wanin kymmenentenä ikäwuotena. Se oli siis merkkivuosi hänen lapsuuden ijässään.

Tähän aikaan muuttivat Wanin wanhemmat lampuoteikki muutamaan hywin rappiolla olewaan isompaan tilaan. Tässä ei ensi talwena ollut asuinhuoneitakaan ajuttawassa kumossa muuta kuin yksi kamari, jota woi talwellafin pitää lämpimänä. Wanhemmat asustelivat enimmästi tuossa kamarissa, kun samana talwena vielä syntyi pieni tyttökin. Muu wäki ja isommat lapset taas kirjustelivat tuwanrähjässä, miten parhaiten woiwat. Siinä jai Wanikin festää wilun tuomaa kurjuutta, mikä kokonaan pilasi kaswawan pojan terwenden. Kärjimänjä kurjuuden seurauksena jaitin

hän seuraavana syysynä kovan vilutaudin, joka pieniä väliaikoja lukuunottamatta kesti runsaasti puolentoista vuotta.

Saman kirjan talviajunnan vaikutusta oli sekin, että Wani joutui kortinpelaajien seuraan. Vanhemmat kun iltain eivät olleet koskaan perheen parissa, pelattiin tuvasja iltain korttia kahden semmoista huvia harrastawan täysmiehen johdolla ja tästä tarttui Waniin semmoinen himo kortinpelaamiseen, että hän vuosikymmeniä sai taistella sitä vastaan, ennenkuin siitä kokonaan vapautui.

„Ei niin pahaa, ettei siinä olisi jotain hyvääkin.“ Niin oli tuon Waninkin kovan vilutaudin laita. Se tosin turmeli melkein koko hänen iäkkeen hänen ruumiillisen terveytensä, jott'ei hän voinut uskoakaan, että kukaan ihminen olisi wallan terve, mutta se samalla synnytti hänessä lukihalun ja henkiset harrastukset. Tähän aikaan hän jo pyhänä oli joskus lkenut raamattuakin. Nyt taudin loppupuolella sen jo helpompana ollessa, kun hän silti vielä ei tyennyt mihinkään toimiin, lueskeli hän hänen käsiinsä joutuneita hengellisiä kirjoja — sillä silloin ei vielä muita ollutkaan juomakielellä — eikä kaikkia tähellisiä hengellisiääkään niinkuin ei esim. raamatun historiaa. Muiden muassa luki hän kirjan Doektori Johan Gerhardin, Zenan Acatemian rohnessorin „Pyhät Tutkistelemukset oikeaan jumalifuteen kehoittaman ja sisällisen ihmisen parasta auttaman jowitetut j. n. e.“ Kirjan lukemisesta oli hänen lapsellinen ja taudin masentama herkkä mielenä käynyt sangen haaweelliseksi ja kun siinä niin jyrkän raikaisesti teroitettiin mieleen ijankaitista kadotusta, hämmästyti ja masentui hän kokonaan, niin että hän, kun yksinäisyyteen pääsi, itki katkerasti omaa ja koko ihmiskunnan surkeutta. Ijankaittinen kadotus häntä hirweästi kauhistutti. Kun Wanin äiti huomasi hänen itsekseen itkewän, niin hän häntä nuhteli semmoisesta. Äiti ei ymmärtänyt sywentyä ottamaan tarkempaa selkoa hänen tilastaan eikä hän siis saanut keneltäkään tarpeellista lohdutusta. Itsekseen hän pyrki „etsimään Jumalan waltakuntaa ja hänen wanhurskauttaan“, mutta ei tahtonut löytää siihen oikeaa tietä. Hän tahtoi katusa, kun tunsi itensä suureksi syntiseksi,

ja tehdä parannusta. Mutta raskaisja huolisjaan hän pyysi suhteessaan Jumalaan, sillä hän toivoi itselleen Jumalan armahtavuutta, mutta ei hän saanut siitä wakuutusta. Kun kotijärjestyksin oli karkeaa laatua, erkani Wanista jo aiwan nuorena lapsuuden hellätuntouisuus, mielen hilpeys ja eloiuus, niin että hänestä nuoruutensa ensi vuosina tuli tawattoman arka, alakuloinen, jopa joskus synkkämielinenkin; hän otti kaikki wastustukset paljon suuremiksi kuin mitä ne todellisuudessa olivatkaan ja näki niissä useammin Jumalan rankaisewan kuin kaswattawan käden. Kuitenkin oli tästä huolenalaisesta tilasta seurauksena se hyvä, että hän yhä enemmän rupefi lufemaan uskonnollisia kirjoja ja niiden perusteella raamattua. Tällöin tuli wirsikirjain hänelle rakkain. Hän oppi siitä useita wirsiä ihan ulkoa sekä taifi ewankeliumiosajastoa ja rukouksiaakin ulkoa.

Rupefi jo ilmaantumaan suomenkielellä pientä muutakin kirjallisuutta kuin uskonnollista. Waninkin kirjallinen utelijaisuus oli jo siihen määrään herännyt, että jos joku kirjainen sattui hänen käteensä, täytyi se läpi katsoa. Niin sattui hänen käteensä „wiipurilainen“ Napinenkin. Sepä näytti ensin merkkilliseltä, etenkin nuorakkoisääntiöt eu, iu, uo j. n. e. Mutta kun niitä sittemmin tuli tyhstemmin tarkastaneeksi, rupefi selwiämään ei ainoastaan tuon jankutuksen tarkoitus, waan myös johonkin määrin tawausopin perusteet, joista siihen asti ei ollut ollut wähintä aawistustakaan, waikka kyllä tawallaan oli tawaamaan opetettu.

Ilmestyi wihdoin suomalainen sanomalehtikin, pienen pieni „Sanomia Turusta.“ Eräs wanha aatelisneiti tilasi sen wäkenä luettawaksi, ja kuuli Wanikin joskus ferrottawan mitä siinä oli „prantätty.“ Kerran itse aatelisneiti kertoi Wanin isälle erään siinä lehdesjä olleen hauskan jutun, jonka nimi oli „Kuinka nuoresta miniästä tuli kelpo waimo.“ Hän pyysi ja sai tuoda tuon hauskan jutun kotiinsa luettawaksi. Sepä wihätti Wania niin suuresti, että hänessä heräsi halu saada itselleen tuo lehti, joka niin hauskoja kertomuksia tarjosi. Kaikki pojat kokosivat säästörahoistaan tilaushinnan,

ja lehti tilattiin seuraavaksi vuodeksi. Niin alkoi Wainin sanomalehtiharrastus.

Itkää karttui, lukutaito warmistui ja käsityskanta laajeni. Sen ohessa kasvoi Wainin muukin opin- ja tiedonhalu. Kirjoitustaitokin oli fiksi kehittynyt, että jo rupeesi lähtemään jotenkin luettavaa käsialaa. Mutta miksi hyväksi? Waini ei osannut siihen vastausta löytää. Eihän suomenkieliselle voi olla siitä mitään käytännöllistä hyötyä, koska suomenkielellä — kuten silloin näytti — ei ikinä saa pienintäkään asiafirjaa kirjoittaa. Tällaisista mietteistä oli seurauksena, että Waini rupeesi täysin käsittämään suomalaisen sironalaisen tilan, ja tämä suomalaisen kansan kurja asema rupeesi tavattomasti karsimaan hänen arkaa sydäntänsä. Itsekseen hän harmistuneena usein mielti: miksi olen syntynyt alhaisista suomalaisista, ja sen kautta syntymästäni tuomittu palvelemaan ruotsinkielisiä etewäjäkuisia. Waikka kuinkaakin ahkeroitisiin ja tulisiin paljonkin taitavammaksi kuin joku ruotsinkielinen, olen jo syntymästäni tuomittu orjaillemaan ja kumartamaan ruotsia taitavia.

Mitä enemmän hänen käsityksensä warttui ja näköalansa laajeni, sitä katkerammalta Wainista tuntui se jortotila, joka wallassa olewan pienilukuisen ruotsinkielisen ylimystön ja wirtamiesten puolesta tuli suomenkielisten ojaiksi heidän omassa kotimaassaan, jonka heidän esivanhempansa kestävyydellään olivat saaneet wiljellyksi ja jonka yhteiskuntajärjestyksen luomisessa ja puolustuksessa hekin olivat uhranneet voimansa ja henkensä. Waikka Wainin mieli oli näin apea ja kansan tulevaisuudesta kokonaan epätoivoinen, eikä hänellä oppimisesta ollut vähintäkään hyötyä toivottavissa, kehoitti kuitenkin jokainen pieninkin edistyminen uusiin ponnistuksiin.

Outoja ääniä rupeesikin kuulumaan. Sanomalehdissä näkyi yhä useammin ja pontewammin kirjoituksia, joissa kansan luonnontonta asemaa walaisttiin ja siihen parannusta waadittiin, oikeutta ja mahdollisuutta suomalaisille jonkinlaisen opin saamiseen omalla kielellään. Oi! kuinka iloisia toiveita herättäviä ja mieltä wirvoittavia olivat tuollaiset kirjoitukset. Mutta Waini oli tottunut uskomaan,

että kaikki herrat ovat yksimielisiä kansan sortamisessa, tahtoen pitää kansaa alhaisessa tilassa, voidakseen ohjata sitä mielenjä mukaan. „Ei toinen korppi toisen silmää puhkaise.“ Hämmästyen arveli hän sentähden: minkälaisia herroja lienevät nuo, jotka rohkenewat kiivaasti moittia toisten herrojen ja hallitustenkin toimia, puolustaen alhaisen kansan oikeutta ja kohottamista. Wani silloin ei tietänyt mitään suomenkielen tutkimisen alalla tehdyistä töistä eikä kansallisuus-aatteesta, ei N. J. Sjögrenistä eikä N. J. Arwidsonista, ei edes J. W. Snellmanistakaan. Walon värähdyksiä herättivät Wainin synkkään mieleen nuo uudet vaatimukset kansan oikeuksien puolustukseksi. Mutta olkoon syy mikä hyvänsä herrojen erimielisyyteen; sorretun kansan oikeutta toiset kaikissa tapauksissa puolustivat ja luonnollisia oikeuksia tahtoivat he sille hankkia. Koitunee tuosta kuitenkin jotakin.

Hänen intonsa lisäämiseksi sattui fittemmin seikka, joka awasi hänelle uusia näköaloja, loi häneen uutta henkeä hänen kansallisissa harrastuksissaan ja herätti awaria tulevaisuuden toiveita.

Walon ja wapauden harrastus oli jo saattanut moniaita oppineita koettamaan saada warjinaista kansaa käsittämään itseänsä ja maamme todellista tilaa. Ensimmäisiä tärkeimpiä ja suurempia yrityksiä tähän suuntaan oli se, että käännettiin suomeksi ja painettiin „Suomen Suuriruhtinaskunnan Perustuslait ynnä niihin kuuluvain Valtiofirjoitusten kanssa“, jota kirjaa fitten lahjoitettiin kanssamiehille kaikissa maan äärisissä. Senkin seurakunnan nimismiehelle, jossa Wanilla oli kotinsa, tuli yksi kappale pyynnöllä, että se annettaisiin jollekin kirjallisuutta harrastavalle talonpojalle. Nimismies antoi sen Wanille, arwollen, että tuohan hänen tietensä, oli ainoa, joka siitä välittäisi. Walinnassaan tämä herra ei juinkaan lyönyt kirvestään kiveen.

Wani luki nyt tätä lahjaksi saatua kallista kirjaa ihmeisjään. Hän ei ollut ennen aavistanutkaan, että kansalla silloisissa oloissa enään oli mitään oikeuksia. Mutta nyt sai hän „prantätyistä“ kirjasta lukea, että sillä ainakin lain kannalta tunnustettiin olevan

warfin kallisarvoiset oikeudet waltiollisissajain asioissa. Kun hän ei tuntenut silloin vielä tähän kuuluvia historiallisia tapahtumia, ei hän jaanut warfin eheää käsitystä näistäkään asiafirjoista, waikka kylläkin hartaasti niitä luki ja tuumi. Mutta kun vuosien kuluttua rupeji kuulumaan kaikenlaisia huhuja waltiopäiwien kokoontufumijesta ja monenmoijista uuidistufijista, heräji Wanissa taas uusia, laweita näköaloja ja ihanilta tuntuvia toiveita. — Kun wihdoin tuo ikäwöity waltiopäiwäufumijus todellakin tuli, syntyi hänessä, täydessä mieheissä, se lapsellinen ajatus, että hän toki, joka myka tunji waltiooppimme niin hywin, oli erittäin kykenewä waltiopäiwämieheksi.

Sillä kertaa tietysti siitä ei tullut mitään. Mutta niin jano-mattoman kallis kuin olifin ennen mainittu firja ja waltiopäiwien toivo, ja niin ääretöntä iloa kuin ne Wanissa oliwat herättäneetkin, sai hän w. 1863 wieläkin suuremman riemun aiheen. Kuten tunnettu, julisti Keisari-Suuriruhtinas tämän vuoden elokuun 1 päivänä, että suomenkielen pitää kahdeskymmeneissä wuodessa tulla yhtä oikeutetufi ruotsinkielen rinnalla, ja kohta sai kansa sitä itse käntää kaikissa tiloissa. Warfin janoilla selittämättömän ommellisuuden ja riemun tunne waltaji Wanin koko olemuksen, kun nyt oli kansaa fortawat kahleet murrettu ja kun suomalaisistakin täytyi tunnustaa ihmijeksi ja kansalajiseksi. Hän jai nyt esiintyä kaikilla samalla oikeudella kuin muunkielijekin. Wähätpä siitä, että odotusaika täydelliseen tasa-arwoisuuteen oli niin pitkä; tuleehan se ferran ainakin jälkeläijille. Wani puolestaanja oli niin hurmaantunut tästä odottamattomasta ilosanomasta, että hän huokaji kiitokseja Herralle ja mietti Simeonin tarwoin: „Nyt sinä lasket palvelijas rauhaan menemään.“

Onhan tässä jo menty kauwas tulewaisuuteen. Palatkaamme jentähden takaisin entiseen kertomuksen järjestykseen.

Mainitsematta älköön jääkö, että Wanilla oli jo oma pieni pääomankin alku. Pitkällisen wilutaudin jälkeen oli hän kauwan niin heikko, ettei hän kyennyt ulkotöihin eikä häntä taudin uusimisen pelosta paljon ulos päästettykään. Suoneessa sai hän kuluttaa

aikaansa werkon kutomijella. Hänellä oli päivän tunkinä puoli-kynnäräinen, mutta lisäkehottuksena oli se ehto, että jos hän saisi koko kynnärän päivässä, saisi hän 2 killinkiä päivästä palkkiota. Nuo kaksi killinkiä päivässä tekivät viikossa koko tolvan ja kuukaudessa kokonaisen riffin; tällöin vielä kanjan keskuudessa käytettiin paljon Nuosin aikuisia rahalaskua. Näin syntyi oman pienen pääoman alkua, samalla kun hän kehitti taitavaksi ja näppäräksi werkon kutojaksi. Kun werkonkutominen loppui, alkoi Wani tehdä puuastioita. Niin tottui hän puutöihinkin, jotta elämänsä varrella jai vielä kiitostakin niistä.

Wanillakin oli jomoin kuin ijälläan warsin tuima luonne. Ja waikka tauti häntä näin warhain ja kovaasti lamautti ja waikka sisälliset huolet johtivat häntä uskonnollisuuteen ja pakottivat häntä mielenmalttiin, niin että aina koetti wälttää ajattelematonta ja loukkaavaa tekoa, voitti hänet joskus hänen luontoperäinen kurjuutensa. Kohta kun Wani voimistui taudistaan, oli hänen yhtenä toinenaan ajaa karja aamuin illoin laitumelle ja sieltä kotiin. Muutamana kertana oli hän tätä tehdesjään tuuttijella tuulella ja kun yksi lehmistä teki monia kiusottavia poikittelimiä tieltä, kiivastui Wani järjettömästi, jotta kädesjään olevalla saamalla löi tuota mielestään häijyä Helmikkiä woimainja takaa. Työnti jattui juuri lonkkaluun niveleeseen niin lujasti, että Helmikki tämän jälkeen ontui wiikkomääriä. Kukaan muu ei tätä huomannut eikä koskaan saanut tietää, mutta Wani itse kyllä tiesi syyn lehmäparan ontumiseen, ja se särki hänen tuntoansa kipeästi.

Wielä kolmentoista wuotiaana oli Wani mitättömän pienikaswuinen. Mutta silloin täytyi hänen jo ryhtyä kaikellaisiin miesten töihin sen mukaan kuin wain juinkin jakoi. Kun hän kerran miesten keralla työhön joutui, oli hän fiksi kunnianhimoinen, että koetti henkensä perästä pöyhytellä täysien miesten kantapäillä. Tietysti tuli työ räppimällä suoritetuksi, mutta siltäkin käwi se yli Wanin woimien. Koko kaswamisaikanja oli Wanilla työnteko niin kowaa, että aamuisin herätettyä kaikki lihahset ja jänteet olivat niin

hellät, että tuskalla melkeinpä hampaitaan purren sai vaatteet päälle puoleksi. Kun kerran tuli liikkeeseen ja sama työ uudelleen alkoi, wertyivät ne wähitellen. Kun myöhemmin ruumis täysikasvuisena wahvistui ja jantereet tuohon ainaiseen ponnistukseen tottuivat, wäheni lihasten kova hellyys, waikka kyllä edelleen kesti yhtenäistä raatamista monemmoijen pikku kurjuuden ohessa. Mitä esimerkki waatetukseen tuli, niin oli se aina huono. Nuoruuden ikäänsä asti ei hänellä ollut sanottavasti muuta aluswaatetta kuin rohdinpaita. Muutkin vaatteet olivat kuluneita, hänen ruumiilleen sopimattomia isompien miesten jäännöksiä. Jalkineista ei kannata paljon puhua; enemmän kuin mitään muuta maailmassa onkin Wani kärsinyt jalkain palelemista. Tällaisessa waatetuksessa, kun puhalsi tuima tuulenviima purewan pakkasen ohessa, tuntuivat aikeilla metsään mennessä reen palkulla istuessa polttawat pistokset ruumiissa kuin oliji waleltu kiehuwalla wedellä. Metsään päästyä oli miehenalku niin kontistunut, että tuskin woi ruweta kuorman tefoon. Mutta kun kerran sai uunensä liikkeeseen ja teki riwakaasti kuormaa, oli lähtiesjää taas kyllä wetrempi kuormaa kottin ajamaan.

Tällaista urheilua elämän tositoimissa tapahtuu maailmassa niin tuhta tiheään, ettei siinä kukaan „saawuta maailman rekordia.“ Senpä tähden yllämainittuun tapaan urheillut Wani iwahymyllä lukee kertomukset noista „maailman rekordin“ saawuttaneista sankareista, jotka ajankulukseen, kunnian ja maineen himosta harjoittaa warjinaista urheilua. Olisipa koettaa tosielämässä. Mutta eihän sillä eurooppalaisia mainetta saawuteta!

II.

Rippikoulu ja nuoruus.

Edellisestä luvusta näkyy, että tuo lukihaluton ja kantea-oppinen Wani itse vähitellen rupeesi harrastamaan lukutaitoa ja elämän totuuden etsintää. Nyt tulikin eteen rahvaan elämässä tärkeä ja paljon vaikuttava rippikoulun aika. Se kesä oli Wanin elämässä hauskin ja komein. Sillä vaikka iltapäivinä ja usein warhain koulupäivän aamunakin täytyi tuimasti tehdä ruumiillistakin työtä, oli kuitenkin warsinainen koulusjaolo aika wapaata ainaijesta työnteosta ja silloin sai kuulla selityksiä Jumalan olemuksesta ja autuuden järjestyksestä sekä oli tilaisuus etenkin meno- ja paluumatkoilla ikäistensä kanssa seurustelemiseen. Vaikka ei tässä seurustelussa kaikki ollutkaan erittäin mallikelpoista ja „ylösrakentavaa“, oli se kuitenkin wirkistävää ja jäi siitä monta hauskaa ja hyviä vaikuttavaa kohtausta koko iäksi.

Muista oli Wani rippikoulussa koin ujo, kun hän omastaan mielestään ei ollut ollenkaan hyvä lukija ja ulkolukukin oli tafaltavaa. Mutta kun kuulustelu ensi päivinä oli suoritettu, sai Wani äärettömäksi ihmeeseen lukutaidostaan ylimmät kiitokset, joka muka oli „yli kaikkein toiveitten“ ja joka muistitirjaan merkittiin tavattomimmilla arvoanoilla. Kaiketiikin olisi Wanin ilon pitänyt kohota tästä pilviin asti. Mutta ei sinne päinkään! Wani kummastuneena ihmetteli, kuinka kirkkoherra oli voinut niin paljon erehtyä, koska moni muu Wanin mielestä luki paljon paremmin, ainakin wikkelymmin. Siitä nyt koitui suuri huoli, mitenkä hän

toiste kuulusteltaessa voi selvätä häpeään joutumatta, kun nyt oli jostakin erehdyksestä noin tavattomat arvolauseet saanut. Mutta tämä pelko se juuri kiihotti häntä koettamaan parastaan sekä muiden kirjain lukemisella että etenkin katekismoon varmasti ulkoa oppimisella raamatunlauseineen, joita siihen asti ei ollut viitsinyt lukea. Tämä ahkera ponnistus meni kuitenkin hukkaan siihen nähden, mitä Wani oli sillä tarfoittanut. Sillä kirkkoherra teki hänelle sen kepposen, ett'ei enää hänen lukutaitoaan kuulustellutkaan. Kun sitten ruvettiin vapaasti kristinopin käsitteitä kuulustelemaan, oli Wani siinä kohta alussa etewimpää, niin että itsekin sen huomasi ja muut sen tunnustivat ja pyysivät häneltä ohjaustakin. Silloin hyöty raamatun lukemisesta tuli ensi kerran silmäänpistävästi ilmi.

Wihdoin saapui tuo toivottu ja pelätty päivä, jolloin ilmoitettiin, kuka lasjetaan Herran ehtoolliselle. Wani tosin ei juuri peljännyt toiseksi vuodeksi jäävänsä. Mutta kyllä se päivä koko koulunajan oli huolettavana mielessä, sillä hän tunsi, ett'ei hän tarpeeksi käsittänyt sakramentin salattuja asioita ja epäily, oliko hän kelvollinen ehtoollisvieras, rasitti häntä painavasti. Kun oli julistettu, kuka lasjetaan ja kuka jäävät toiseksi vuodeksi, sai Wani taas erityiset kiittelyt taidostaan, mutta tämän ohessa wakaifet waroitukset, ett'ei pajuifi eikä ylpeileifi taidostaan, waan yhä enemmän etsifi nöyryydessä Herran yhteyttä, sillä Jumala on ylpeitä vastaan, mutta nöyrille hän antaa armon. Tuo waroitus tekikin Waniin syvän waikutuksen ja säilyi hänen mielessään hänen koko pitkän ikänsä tarfemmin kuin mikään muu koko rippikoulusja saamansa opetus. Kotiin mentäessä tuntui muiden seura häntä rasittawan eikä hän woinut olla kumppaneilleen yhtä awomielinen kuin muulloin. Kun wihdoin viimeistenkin kumppanien tiehaara erkani ja Wani jäi yksikseen metsäpölkuaan kulkemaan kotiinpäin, astui hän kokonaan ajatussiinsa waipuneena aivan werkkään. Hän mietti, olisiko hänessä taipumusta hengelliseen ylpeyteen ja hawaitfi, ett'ei hän ollut wapaa tästä wiasta, sekä että Jumalan henki ei hänen henkensä kansja todistanut, että hän oli Jumalan lapsi. Hän

puhkefi hartaaseen rukoukseen, jota vielä sunnuntai-aamuna ennen kirkkoon menoaan mielestään kertasi, että laupias Jumala poikansa tähden pyhällä hengellään valaisi hänen ymmärryksensä ja mielenjä, nöyryyttäisi hänen karkean luonteensa, poistaisi hänen epäilyksensä ja vahvistaisi hänen uskoaan. Mutta sittekkään ei häntä lakannut waiwaamasta ajatus, että hän ehkä ei ollut mahdollinen ja kelvollinen nauttimaan Kristuksen ruumista ja werta. Hänessä jo heräsi ajatus jättää koko ehtoollisella käynti toistaiseksi ja „koetella“ itseänjä tarkemmin, mutta yleisen huomion tähden ei hän tahtonut sitäkkään tehdä. Silloin hän muisti raamatun kohdan, jossa Herra oli luvannut, ett'ei Hän murena järjettyä ruokoa eikä sammuta suitsewaista kynttilän sydäntä. Nyt hän ymmärsi, että harras, wilpitudon pyrintö lunastuksen armoon on alku elävään uskoon ja niin päätti hän rohkeasti luottaen Herran armolupauksiin pelwolla ja wawistuksella käydä Herran pöydälle uudistamaan kasteensa liittoa. Lähtiessään sunnuntai-aamuna lausui hän perhewälle jäähywästinjä ja sai silloin wastaukseksi muutamalta talossa työskentelewältä ijätkäältä wanhaltapiialta: „ota Jumala kanssaji!“ Nämä sanat tekivät hänet taas rauhattomaksi, mutta hän meni kirkkoon. Kirkas lesäkuun aurinko waloi wirtana lämpöä ja waloa kirkon täyteen. Awatuista ikkunoista tuoksui huoneeseen koirujen ja havupuiden tuores tuoksu. Ihmisiä oli käytäwätkin täynnä. Muutamien nuorten rippiwieraiden silmät olivat itketty ja ne puhuivat Wanille samoista sieluntaisteluisista, joita hänkin oli kokenut. Kirkonkellojen heläjämä malmi-ääni kumasti niin sywästi ylhäältä tapulista tyweeeseen sunnuntaipäiwän rauhaan. Kaikkialla huomasi Wani juhallista, mieltä ylentämää ja korkeaa. Tämä ilma, jota hän nyt hengitti, oli tawallista tawattomampaa, nuo rippikoulukumppanit eivät nyt olleet samoja hurjimuksia kuin koulun aikana, nuo wanhemmatkaan ihmiset eivät näyttäneet niin syntisiltä ja Jumalasta wälinpitämättömiltä kuin arkipäiwäijisjä oloisjaan. Koko kirkossa tunsi Wani juuren hengen läsnäoloa, hän ikäänkuin sai wakuutuksen, että tässä temppejisjä oli näkymätömä läsnä itse Kristus. Hän

tyynty, luki nautimolla „Isä meidän“ hiljaa itselleen ja tunsi lohdutusta. Hän oli oikean matkan alussa, kunhan hän vain jaksaisi pitkittää. Täällä kirkossa oli hän Jumalan muassa . . .

Kun sitte pappi, ijäkäs kirkkoherra, nousee saarnaamaan rippilapsille, wahu sellaista käsittämätöntä hartautta Waninkin sieluun. Kirkkoherra puhuu niin tuttavallisesti, mutta samalla hänen sanois-
saan on sydämmeent ottawa woima. Se pehmittää Wanin ytimiä ja munaskuita myöten, jotta wedet kohoawat silmiin. Hänen täytyy saada itkeä kuin sydämmen kyllyydestä ja jaloa pyyhkäisee hän hihaansa alas penkkiin nojautuen muutamia runjaita kynnellarpaloita. Kirkkoherra kehottaa lapsia alkamaan uutta elämää Kristuksessa, Jumalan lapsen puhdasta ja mihteetonta elämää. Wanikin päättää lujasti „parantaa elämänsä.“ Saadessaan suuhunsa öyläin ja kalkeista wiiniä sen päälle, wawahtaa hänen huulensa, hän tuntee woi-
mattomuutta jäsenisjään ja hän mellein raufeana malaa edessään olewan niskassa. Papin sunaus sanat kuuluvat hänen korwiinsa hyminänä jostain korkeammalta. Ja niin on toimitus tehty, mutta sieluun on siitä jäänyt ennen tuntematon vaikutus. Wani pitää, että nyt hänen on eläminen yksinomaan Kristukselle ja vielä kerran lupaa hän itselleen „parantaa elämänsä.“ Niin pyöristyttävä ei silti tuo kohtaus ollutkaan kuin hän sitä oli kuwitellut, mutta har-
taan halun elää mihteettomasti uskon elämää Kristuksessa se oli häneen jättänyt.

Seurauksena siitä alkoi Wani nyt kaikfina lepo- ja vapaa-
hetkinään lueskella kaikellaisia käsinsä jattuwia hengellisiä kirjoja. Toisinaan hän vielä luki wähän raamattuaakin, mutta nuo muut kirjat anastiwat jo ajankin, jott'ei hän paljon ehtinyt raamattua lukea. Wähin erin kääntyi asia siksi, että koko luottamus ja harras-
tus kiintyi wain noihin kaikellaisiin muihin kirjoihin, joista hän sitte yksinomaan etsi totuutta ja selwyyttä omasta suhteestaan Jumalaan ja lohdutusta murheelliselle mielelleen, sillä tuo luwattu „elämän-
parannus“ ei koskaan tullut siksi kuin mitä hän oli aikonut ja mielesjään kantanut. Mutta nuo kirjat jaattoiwat hänet päinwastoin

enemmän pyörälle, kun hänen sieluelämänsä uskonnollisena pääwäreenä vielä voimakkaasti aaltoi tuo kerran lapsen mieleen niin synväle painunut Gerhardin kuvaama helwein rangautus. Epäilykset saivat usein hänessä suuren wallan.

Tämän ohessa sai hän joka päivä jynstä tai jynttä nuhteita ja toria. Raikesta tästä oli seurausta, että hän piti itseään onnettomimpana ihmisenä maailmassa, ainoastaan ristinä itselleen ja kaikille muille. Siitä kasvoi hänen alakuloisuutensa, joka joskus kohosi synkkämielisyhydeksi. Silloin hän oli tyytymätön maailmaan syntymisestäään ja toivoi itselleen kuolemaa pelastajana muka surkeimmasta kurjuudesta. Jokapäiväinen kiireellinen työ oli tässä kuitenkin terveellisenä vastapainona.

Tätä synkkämielisyhyttä poistamaan hänestä heräsi hänessä laulun ja soiton harrastus. Jo lapsuudessa ilmeni hänessä harras ihailu tähän ihannetaiteeseen. Sillä kun hän joskus pyhä-iltoina tahti häätiloissa kuuli soitantoa, niin ala-arvoista kuin se olikin, joutui hän kokonaan haltioihinsa. Kotimattakallakin vielä tuollaisista tilaisuuksista, soivat hänen korvissaan kuulemansa soiton jäveleet. Mutta mitä waltawammaksi soitannon harrastus hänessä kasvoi, sitä enemmän oli hän siitä huolissaan. Sillä saamansa opetuksen ja muutamien lukemiensa kirjain selitysten nojalla rupeasi hän epäilemään, eiköhän tuo ihastus soitantoon lähtenytkin turmeltuneen luonnon syntijistä taipumuksista. Eikä tuo olikin wain pelkkää maalista hekumaa ja sentähden koetti hän wastustaa ja tukehuttaa soitannon ihailuaan. Mutta silti aina kun hän näki wiulun ja kuuli sitä soitettawan, paloi hänessä tulinen halu saada semmoinen itselleen. Epäilykset, eikö tuo halu ollut itse kuusaajan herättämä, kestiwät kyllä. Eri mielipiteitä sai hän siitä ympäristöstäänkin kuulla. Mutta halu pääsi woitolle ja 17 wuotijaana oli hänellä wihdoin oma wiulu. Silloin alkoi hän erään wanhan korwakuulosta oppineen kanjansoittajan johdolla samalla tavalla harjoittamaan wiulun soittoa. Ilman nuottien tuntemista ja oppikirjaa, jäi Wanin wiulunsoitto kuitenkin niin wailimaiseksi, ett'ei se hänen soitannollista

tunnetaan tydyttänyt. Se ei ollut sitä soittoa, jota Waniin sie-
lusja oli laikunut ja siksi wiulu jäi sikseen. Mutta soiton siemen
sittenkin pysyi ja pääsi aikanaan taimellekin. Sillä awuksi sittemmin
tuli muuan musiikkioppi. Woimassa oli tällöin tuo inhoittawa 1850
vuoden painoasetus, ett'ei suomenkielellä saanut painattaa muita kir-
joja kuin uskonnollisia ja taloudellisia. Mutta jo silti ilmestyi joku
muukin yhtä „wiaton“ painotuote ja sellainen oli D. G. Kuffajelan
weisuoppi ja foraalikirja. Tämän avulla rupefi Wani ääntään
harjoittamaan lauluun. Tawattoman waikeaa oli jekin, aikaa ja
ahkeruutta kysyvää ennenkuin mitään huomattavaa edistystä ilmeni.
Wihdoin hän kuitenkin oppi askelot ja nuotit muutamaissa ääni-
lajissa ulkoa sekä laulamaan että soittamaan.

Muukin oppiminen jatkui yhä vielä. Tawaamisesta sai hän
oikean käsityksen jo ennen mainitusta „wiipurilaisesta“ Mapisesta.
Hän sai myös käsiinjä „Kirjoittamisen alkuopin“, josta hän sai
taas tietoa sanojen taivutusperusteista, lauserakennuksesta, wäli-mer-
keistä y. m. Ohuipa hän saamaan itselleen wanhan aikuisen suomen-
kieliopin, jota täydensi tuolla edellisellä kirjalla. Kirjoitustaito
oikeakielisyhteen nähden parani nyt paljon. Muilta hän jo alkoi
saada ivaan osakseen opinharrastuksilleen. Ne olivat muka kaikki
herrasfonsteja, joilla Wani tahtoi ylvästellä, sanottiin.

Lopulta heräsi hänessä kaikkein rohkein ajatus: itse opetella
ruotsinkieltä. Waniin kotipaikoilla Turun seuduilla olisi se taito ollut
hyvin tarpeen. Rowalla ahertamisella sai hän itselleen hankitut fi-
alkeet ruotsinkielesjakin. Laskeuopissa hän oppi kokonaiset luvut muu-
taman wanhan merimiehen avulla ja myöhemmin murtoluvut ää-
rettömillä ponnistuksilla omin päin ja waillinaisesta ja ylimalkaisesta
laskeuoppikirjasta.

Tämän tuskaisen oppimisen ohella täytyi Waniin yhtenäin
tehdä työtä. Kaiken hyvän lisäksi oli isän kodissaan pitämä kuri-
liiallisen ankara. Siiallisten, yli woimien käywien ponnistusten seu-
rausta sai oli jekin, ett'ei Wani kahdentoista ja kahdeksantoista ikä-
vuotensa välillä sanottawasti kaswanut. Wiimemainitun vuoden

jälkeen hän sitte kasvoi niin nopeaan, että yhdenkolmatta vuotijaana kuitenkin oli mitaltaan täyskasvuinen ja voimiltaanakin väkewöitynyt.

Joutoajan wei kaikki oppiminen. Tästä oli se seurausta, että Wania tuskin koskaan nähtiin itäistensä parisja. Eitä hän feuroisja juuri wiihtynytkään, hän kun asemanja ja yffinfertaiseman pufunja tafia waroi toisten pitävän häntä itseään paljon huonompana. Joskus seuraan jouduttuaan huomasi hän itsensä kōmpelōmmäkki monia rehtewiä renkejäkin, joiden wertaisena hän muuten itseään piti. Enimmän nuoruutensa ajan kulki siis Wani yffin. Zwan lastijoita ja suurisuijia hän suoraan wältteli.

Tästä muiden seuraa karttavasta elämäntavastaan irroitti hänet kahdestymmenes ikävuotensa. Siihen vaikutti hänen wiulunja. Sillä nuoriso rupesti waatimaan häntä heidän femuihinja soittajaksi. Sitte alettiin häntä häihinkin kutsua wiulumiekaksi. Näisjä tiloisja Wani wasta oppi tuntemaan ihmisten sekä walo: että warjopuolia. Hän huomasi, ett'ei kaikki, mikä ulkoapäin näyttää loisteliaalta, olekaan sellaista lifempää katjottuna ja tämä hawainto se näytti hänelle, ett'ei hän olekaan kaikfia muita niin paljon matalampi kuin oli itseään uskotellut. Ensi alusja oli hän kyllä ujo ja usein tyttöjen seuraaja punastui korwiaan myöten jostain weikistelewästä katjeesta, mutta totuttuaan hän käyttäntyi paljon wapaammin ja otti wäliin ojaa toisten karkeloihin täydellä mielen hilpeydellä. Mutta lyhyt oli Wanille tämä ikäisensä nuorison kansja seurustelun aika, sillä nyt hänen yhdenmelläkolmatta ollessaan tapahtui waihdos hänen elämässään.

Kun iä oli ostanut oman pienen tilan, oli ennen pidetty ijompi arentitila jätettävä. Mutta nyt ei hän enää tarwinut kaikfia poikia kotonaan ja niin käski hän Wania toisen weljensä kansja etjimään anjiota wieraisja. Wanilla oli aina rajaton kunnioitus wanheppiaan kohtaan, niin että hän nurkumatta täytti isänsä käskyt, waikka hän monesti piti isän antamia nuhteita airwan aiheettomina, jopa wäärinäkin. Wanilla ei nyt ollut muuta neuwoa

kuin ruveta rengiksi ja hän meni kymmenen ruplan vuosipalkasta naapuritalon rengiksi, tuon saman talon, jossa oli ennen mainittu ilkimys Kallu-poika. Nyt muuttui sopus heidän välillensä hyväksi. Se Wania kuitenkin oudokutti, että Kallu ei kehottanut häntä uutteruuteen, vaan pikemmin esteli ja viivytteli työn teossa. Tottuneena kovaan työhön, Wani vähän häpeäi kyläläisiä, kun työt edistivät hitoasti ja sitäkin, että vasta myöhään aamulla työhön lähdettiin. Kotitalossa oli aina tapana auringon noustessa olla täydessä toimeessa. Toisinaan Wani nousikin auringon muassa ja jätti Kallun rauhassa nukkumaan. Mutta siitä, että Wani meni työhön ilman aamukahvia, oli emäntä puolestansa kovin levoton ja lähetti pöian aina viemään hänelle voileipiä. Wani, joka ei ollut totunut aamukahviin eikä voileipiin, piti tuollaiset mielittelyt tarpeettomina. Nykyinen iäntä ei käynyt edes koskaan katsomassa, miten työt tehtiin; kotitalossa oli isä aina morffaillut Wanin töitä parhaan kylvynsä mukaan nurjamielisesti. Kenkinä olo oli siis nyt Wanille ruumiillisesti paljon helpompaa.

Näissä oloissa rupeäi Wani vasta täydellä todella miettimään tulevaa elämän uraansa. Se mahdollisuus, että ikämiehenä ehtä joutuisi waiwaihoidon elätettäväksi, wäikkäi hänen mieleensä kamalana hirviönä ja hän päätti Jumalan apuun luottaen panna parhaansa woidakseen wälttää jellaisista kowaa kohtaloa. Wille alalle oli paras antautua wast'edes taloudellisesti waurastuakseen, jota asiaa Wani tuumi pitkin ja poikin. Hän huomasi, että kaupungin työmiehillä oli olo monta wertaa helpompi kuin maaseudun samajella, joka aamusta warhain iltamyöhään joll'inkin päivä wuodessa täytyi rehtiä kowimmissa woinain ponnistuksissa, kärsien elämän wälttämättömimpienkin tarpeiden puutetta ja kuitenkin ansaitti paljon wähemmän kuin kaupungin työmies, joka toisinaan vielä lisäsi koho jellaiseen warallisuuteen, mikä paljaalle maatyömiehelle on ihan mahdottomuus. Wani mietti, koettaisiko hän onneansa kaupungissa, jossa hänelle kyllä tarjottiinkin paikkoja. Mutta waiikka hän silloin vielä ei läheskään tuntenut kaupungin warjopuolia ja waiikka hän,

futen kaikki muutkin, piti itseään semmoisena miehenä, ett'ei hän voisi joutua renttujen joukkoon, pelotti häntä se, että kaupungissa helppo elämä ja suuret tulot ovat veltostuttaneet monen monta. Ja jos siellä ei onni seuraisikaan häntä, niin joutuisi hän aiwan paljaalle puulle istumaan. Näin jäivät kaikki aiheet kaupunkiin menosta sikseen. Merelle ei Wani koskaan ajatellutkaan mennä, sillä niistä merimiehistä, joita hän tunsi, oli hänellä silloin sellainen käsi-työs, että ne ovat yhteiskunnan hylkyjä. Maatyömiehen elämän piti Wani sittekin vakavimpana. Vaikkapa siinä parhaalla mahdollakaan vain harvoin pääjee kohoamaan, niin ei siinä voi muuten kuin jonkun erinomaisen sattuman kautta paljon langetakaan. Warjin erinomainen olisi tämä työala hänestä ollut, jos hän työkuintoisena voisi saada jonkinmoisen omintakeisen viljelyksen. Tämä kyllä näytti mahdolltomalta, mutta ei hän silikään voinut luopua siitä toiveesta. Kunhan hän vain saisi oman tilan, niin sitte saataisiin nähdä, kuinka taloa ajutaan. Hän telisi kaikki järjestyksessä ja tarffaan eikä tuhlaisi mitään, kuten muut!

Nykyisestä kumppanistaan Kallu-pojasta ei Wanilla juinkaan mitään iloa ollut. Hän pysyi yhä yhtä haluttomana kaikkeen varsinaiseen toimeen ja työntekoon ja etsi etupäässä vain heikkosten mielitekojensa tyndytystä: Usein oli hän kummallisen oikullinen ja röyhkeän ylimielinen vanhemmilleen. Wani tätä kummaili sitä enemmän, kun Kallu, äidin ainoana lemmikkinä, oli hyvä luvin ja kristinopin taidossa. Mutta viinan juontiin oli Kallu himokas. Raapurin miehet olivat tottuneita viinamiehiä. Ne koettivat jaada Waniafin jos millä keinolla, milloin houkuttelemalla, milloin pilkkamalla, milloin haukkumalla, kaatelemaan heidän kanssaan kirkkumusta „kahvi-löröjä“, mitkä olivat seotusta viinasta ja lämpödestä kahvista. Kovaa taistelua viinaa vastaan sai Wani kestää tänä palvelusvuotenaan.

Ei ollut vielä kulunut puolta vuotta Wanin rengiksi menosta, kun ensiksi kuoli hänen äitinsä ja sitte ainoa täysmieheksi kohonnut kotiin jäänyt veljensä. Kejällä sairastui vielä iäkin pitkäsi

aikaa, jonka vuoksi hän jo pyysi isäntäväeltään päästä kewättesällä kotinsa töitä suorimaan. Kuukauden päivät hän olikin kodissaan ja se aika oli Wanille ruumiillisesti raskaimpia, sillä talon ainoana miehenä täytyi hänen yöt käydä nuotalla ja päivällä kyntää peltoa, minkä ehti ja jaksoi. Isä ei kuitenkaan puhunut Wanille mitään kotiin takaijintulosta. Määrä-ajan kuluttua palasi Wani jälleen rengin toimeensa. Ja emännän yhä uudistetuiista pyynnöistä otti hän pestin toiseksiin vuodeksi, koska ei luullut palvelija-toinen muuallakaan olevan sen miehättävämmän kuin nykyisesikään paikkaan, jossa kuitenkin sai tehdä melkein miten itse parhaiten ymmärsi pelkäämättä mihteita tai harmia muilta kuin ehkä joskus Kallulta, mutta joka taas oli jo Wanin silmissä käynyt siksi ilettäväksi, ett'ei hän hänen oikuilleen ja muistutuksilleen antanut suurta arvoa.

Wanin toiseksi vuodeksi rengiksi jäämisestä ei sittenkään tullut mitään. Sillä isänsä ajama oli noiden kuolemantapausten johdosta kokonaan muuttunut. Nämä kohtalon iskut ja oma sairastelu olivat jättäneet jälkensä isään. Taisella oli hän kai saanut sijällisesti, mutta vihdoin, waikka jotensakin myöhään, ilmoitti hän mieltensä tapansa mukaan kyllä jotensakin jyrkässä muodossa. Sykypuolella hän määräsi, että Wanin ja toisenkin poisikäsketyn pojan pitää palata kotiin sillä uhalla kuin tammöijissä tiloissa usein tapana on, että muutoin tehdään perinnöttömäksi. Tuo uhka ei suinkaan ollut yksinään pakottanut Wania isänsä käskyä noudattamaan ja kahden vaiheella hän olikin, kun jo oli antanut lupauksensa emännälleen, ja kun pelkäsi taasen joutuvansa yhtäläisen kovan kurrin ja tylyn kohtalon alaiseksi kuin ennenkin. Mutta neljännen käskyn waikutuksesta Wani päätti noudattaa isänsä määräystä ja ilmoitti päätöksensä emännälleen, joka siitä kävi sangen alakuloiseksi. Nyt pääsi Wani eroamaan tuosta sietämättömästä Kallusta, joka kohta isänsä kuoleman jälkeen peri talon velkoineen. Kallun isä oli ollut saamaton juopporahjus ja koko talon hoito oli emännän käsissä. Samalle tolalle ohjautui Kallunkin elämä. Ei kerjennyt montakaan vuotta kulua ennenkuin koko talo myötiin ryöstöhuuto-

kaupalla ja siinä meni sekä äidin leipä että Kallun omakin. Kallu eleli tämän jälkeen saman talon maalla huonossa torpparähjässä. Muutamalla kaupunkimatalla hukkui hän huonoon jäähän, äiti tuli lopulta mielipuoleksi surusta ja kuoli — ruotivainvajena. Kallun sisar Anna joutui naimisiin niin huonotapaisen miehen kanssa, että tämä joutui häpeällisestä rikkosesta linnaan. Entisen isäntäväkensä kohtalo koski syvästi Waniin.

Kotitaloonsa palasi Wani ja nyt huomasi hän isänsä kovasti muuttuneen. Ei merkkiäkään näkynyt entisestä ainajesta tuimuudesta, ei kuulunut torumisia syyistä tai syyttä. Kohta alussa sai Wani työskennellä oman mielenjä mukaan. Siitä hän oli iloinen, mutta se häntä suretti, että isä meni toisiin naimisiin. Etikä koskaan viulunjoittonsa ollut joutunut niin oudosti hänen korvissaan kuin silloin, kuin hänen täytyi joittaa isänsä häissä!

Kohta häitten perästä jairastui isä uudelleen ja nyt joutui koko talon isännöys Waniin hoimeen. Isänsä osotti hänelle erinomaista huomaavaisuutta ja piti häntä aivan toijellaisessa arvossa kuin ennen. Saman jai hän havaita muualtakin. Nyt alkoi hän liikkua enemmän nuorukaisseuroissa ja ryhtyi uudelleen keskentyneihin opintoihinsa. Seuroissa pyysi hän silti unipimielisenä ja käänti vähimmätkin wiittaukset omasta persoonastaan loukkauksiksi itseään kohtaan. Usein valtafi hänet ajatus, että sittekin hän mahtoi olla aito itsekäs, kun hänellä oli tuollaisia ominaisuuksia. Hänen juhteensa ikäisiinsä oli ja pyysi edelleen kylmänä. Mutta kylän tyttöihin hän nyt iski silmänsä. Ja tuo ujo, enimmiten syrjässä pyssytelävä, harmaaseen jarkaan puettu nuorukainen alkoi arvostella heitä oman mittapuunsa mukaan, missä oli kyllä kovuutta.

Ensimmäinen naimatarjous tuli taholta, josta Wani oli sitä kaikkein vähimmin odottanut. Muutamana kauniina päivänä kutsui isä hänet kammariinsa, puheli ensin hänen kanssaan taloustoimista, mutta sitte johdatti jutun Waniin naimisiin. Hänelle oli ilmoitettu, että Wani olisi terwetullut isännäksi muutamaaan läheiseen piffu taloon, jonka ijäkkäillä haltijoilla oli yksi ainoa tytär. Se se

oli welattoman talon ainoa perillinen. Hän suoritti tämän puhe-
miestoimensa hänenlaiselle miehelle tavattomalla hienotunteijuudella.
Wani nolestui. Tarjous itsesjään oli Waniin nähden kylläkin hyvä,
mutta tyttö ei ollut rahtustakaan hänen mieluisensa, sellainen, jonka
hän jekä tahtoi että uskoi woivanja tehdä omelliseksi. Hän epäi
koko tarjoutien. Suurimmaksi ihmeekseen näki Wani, että ijä oli
tässäkin niin hieno, ett'ei vähimmälläkään tavalla koettanut pakot-
taa häntä. Senjälkeen ei tapauksesta enää janaakaan puhuttu.

Wähän myöhemmin jai Wani jattumalta jesityksen, miksi ei
ijä ollut tyytymätön tuohon kieltoon. Kun eräs tuttava ferran pu-
heli ijän kansja Waniin naimisesta, jattui Wani olemaan tuwassa ja
kuuli, kun ijä, jolla oli warjin kowa ääni, lausui: „Kyllä jemmai-
nen mies kuin Wani, kelpaa waikka mihin taloon.“ Näin kalliijuu-
teen menewä kehuminen oman ijän juusta tuntui kyllä Waniista
rafittawalta, mutta oli se toiselta puolelta warjin mieltä wirkistä-
wääkin kuulla ijän muille hänen kuntoaan ylistävän, tämä kun oli
tavattoman uutta ja outoa Waniille, joka ei itinä ollut kuullut ijänjä
juusta edes hywäksyvää janaa, waikka monesti oli parastansa koetta-
nut. Hän siis ei enää ollut hänen toimiinsa tyytymätön, waan
päinwastoin arwosteli hänet nyt kunnan mieheksi. Tämä tieto an-
toi hänelle kassinfertaisen innon uurastuksiin ja hän kiitti Jumalaa,
että hänen juhtensa ijänjä oli muuttunut näin suotuisaksi. Muu-
ten ijän sairaloisuus wain jatkui, kumes hän wihdoin waipui war-
jin luottawan rauhallisesti viimeiseen uneensa. Kun wanhempi weli
nyt jai talon, tuli Waniin osaksi lmasustusta koko tuhat markkaa.
Tämä perintö oli kyllä juuri Waniin ajemassa olleelle miehelle, mutta
ei sillä paljon juuria tulewaisuustuumia woinut toteuttaa. Tulewai-
juuden haaweihuisiaan, joissa nyt aina mukana pyöri toiwottu awio-
kumppani, Wani usein rukoili: „Köyhyyttä eläkä rikkautta minulle
anna, waan anna minun jaada määrätty osani rawinnosta!“ Ju-
malalta hän myös toiwotti itselleen siwää, toimelijasta ja kris-
tillismielistä waimoa, mutta ei yksipuolista kristillisyyden innottelijaa.
Sillä hän suorastaan kammoi niitä waimoja, jotka muka heränneinä

varsin usein laiminlöivät kalleimmat velvollisuutensa ja juoksentelivat seuroista seuroihin ja „selityksiin“, joissa vahvasti parjattiin muita, etenkin niitä, jotka eivät olleet samassa juoksuissa. Ja monenkin tällaisen „heränneen“ elämä oli kaikkea muuta, vaan ei kristillistä. Tällaisia „jumalijia“ pitikin Wani Kristuksen uudestaan ristinnaulittajoina.

III.

Perhe-elämä.

Maassa oli sellainen surkea aika, että kuoli paljon keski-ikäisiä ihmisiä, enemmän miehiä kuin naisia. Muiden muassa kuoli muutaman yksinäisen ratsutilan isäntäkin, joka jo oli ollutkin kauan sairaloinen. Hän jätti jälkeensä alulla neljääkymmentä olevan lesken kahden pienen tytön kanssa. Tuskin oli tästä tapauksesta kulunut enempää puolta vuotta, kun tuon ratsutilan entinen piika, joka nyt palveli Wanin kotitalossa, alkoi tiheään käydä lesken paitoilla ja tuon tuostakin selitteli leskestä Wanille kaikkea mahdollista hyvää. Sikä hän unohtanut taloakaan kehäistä. Mistä tyttö lie päähänjään saanut alun tuohon juttuunsa, ei Wani käsittänyt, mutta kyllä tyttö vain sitkeästi juoksi lesken talon ja Wanin kotitalon väliä toimittamassa naima-asiansa. Kun tyttö lakkaamatta hoki asiatansa eikä lakannut pyytelemästä Wania ainakin menemään emännän puheille, täytyi Wanin päähän jättä vihdoin jotakin jäädä, kunnes hän tapansa mukaan rupeşi asiaa perinpohjin ja monipuolisesti harkitsemaan. Hän ei kyllä koskaan alentanut asiasta keskusteluun tytön kanssa, vaikka hän kyllä asiaa aivoisjaan keitteli. Mutta kyllä tuo uutterra „puhemies“ piti huolta siitä, ettei asia puhumattomuuteen unohtunut. Jo rupeşi Wani pitämään asiaa suotavanaakin, mutta hän arveli, että kaikessa tapauksessa oli sopimatonta perin köyhälle nuorukaiselle pyrkiä niin mahtavan talon

isännäksi. Tyttö se vain ylisteli entistä emäntäänsä: sepä nyt oli niin jaloluonteinen, vaatimaton ja lempeä, etteivät Waniin epäilevät haitat voisi tulla kysymykseenkään. Wani ei ollut kasvoiltaan, saati sitte luonteeltaan tuntenut puheensa olevaa emäntää ennen hänen miehenjä kuolemaa. Mutta merkkillinen sattuman oikku oli johdattanut asiat niin, että Wani joutui talossa käymään pari kolme päivää isännän kuoleman jälkeen ja sai silloin pikimältään nähdä surevan lesken hiukset hajallaan. Hänen kuvansa tuosta tilaisuudesta muistui jälestäpäin usein Waniin mieleen. Mutta silloin ei hän vielä johtunut ajattelemaankaan minikäänlaista suhdetta leskeen, ennenkuin tyttö alkoi hänelle puhua lesken suuresta mieltymyksestä häneen. Tytön alituisista mairitteluisista pehmeji lopulta Wani ja hän lupasi mennä käymään lesken luona. Vielä tiellä risteili hänen sielussaan monellaisia mietteitä matkastaan. Päästyään noin sadan sylen päähän talosta valtasivat nuo peikot ja pelot vielä kerran hänet, jotta täytyi kokonaan pysähtyä. Mutta ei nyt enää mitään auttanut tieltä takaisin pyörähtämään, kun hän kerran oli jananja antanut ja nyt juuri oli määrätty aika. Ja niin hän meni perille.

Kohta kun Wani oli tervehtinyt tulevaa morsiantaan, jättivät kaikki nuo kiusaavat epäilykset hänet kuten lumouksen vaikutuksesta. Ainoasti vanha ujous häntä vielä vähän waiwasi. Mutta ei tahtonut olla puheenainetta. Wani silloin miehen tavalla katkai äänettömyyden. Nousemisen emännän eteen pyysi hän anteeksi, että hän kävi juoraan asiaan. Emäntä kai tietäisi, millä matkalla hän oli. Sen myönsi emäntä, mutta eihän sitä nyt näin yht'äkkiä . . . sopisihan käydä vielä toistekin ja sitte warmemmin päätellä asiaa. Vielä ujustellen, oudostellen puhuttiin yhtä ja toista, kunnes Wani lähtöön hankkiutuessaan otti formuksen formeestaan ja pyysi saada jättää sen muistoksi käymistään. Myöntymisellä se otettiin vastaan, kun Wani lupasi käydä toistekin.

Suostumuksen mukaan tapahtui tuo toinen ja kolmas ja vielä mones kohtaus. Wihdoin heitettiin oudostelut ja teitittelyt ja

ruvettiin pitämään toisiaan ominaan, mikä warmennettiin warfinaisella kihlauksella. Heidän suhteensa pysyi salaisuutena puolen vuotta, mutta sitte se tuli tiedoksi ja nyt alkoivat kielikellot soida. Erittäinkin morsiamelle ilmaantui tavattomasti herttaisia ja hyvän tahtoisia ystäviä, jotka koettivat palauttaa häntä tuolta perin sopimattomalta tieltä. Warfinkin emännän sukulaiset koettivat parastaan. Mutta kaikki meni turhaan. Kylmäjärkinen, aina aprikoitsewa ja tähän asti warfin wähän naisia ihailnut Wani olikin nyt niin hurmauneena onnensa suuruudesta, ett'eivät hänen ajatuksensa voineet pysyä missään muualla kuin lemmytyksään. Jos hän lauloi, elähdytti häntä wain tuo nainen, jos hän aivoi sielunsa rawinnoiksi wafawuudella lukea, olikin tuo nainen niin wallannut koko hänen mielenkiintonsa, ett'ei siitäkään tahtomut tulla mitään ja rukouksissakin hämmensi sama kuwa kokonaan hänen hartautensa.

Oli jo kulumut kokonainen wuosi Wanin ensi kofintaretkestä ja nyt muutti hän wihdoin tulemaan kotiinsa „rusthollariksi“, jommoijena häntä senjälkeen pidettiin, ja tämä joskus hänen omaakin turhamielisyyttään mairitteli. Mutta lewottomuutta tuowaksi enteeski wastaisessa elämässään otti Wani pienen tytärpuolensa poisikästyn. Kohta hän taas jairastuikin, mutta waimonsa hellän huolenpidon takia parani hän pian. Mitä hänen „rusthollarisuutensa“ tuli, niin lupistui se todellisuudessa siihen, että hänen lapsipuolensa omistivat tästä tilasta kaksi kolmannesta, josta Wanin täytyi heille wuotuisena werona maksaa 6,000 markan korko ja tietysti kaswattaa tytöt. Aidillä, Wanin waimolla oli niinmuodoin ainoastaan kolmannes taloa ja sen mukana kahden tuhannen markan welka. Riikkaasti haaweksimma, omintakeinen talous ja oma perhe oli nyt Wanilla, jopa sen lisäksi runsaasti kadehtijoita, mutta hänen asemansa ei mitenkään häntä tyydyttänyt. Hän oli lapsipuoltonsä lampuoti, eikä mikään muu ja hän itselleen emusteli, että siitä tulewaisuudessa olisi vielä ikäwyykkiä. Hän ehdottelikin pian waimolleen, että luowuttaisiin koko talon hallinnosta ja hankittaisiin joku pieni, oma kontu, mutta waimo ei käsittänyt asiaa samalta kammalta. **Hänen**

lapsensa eivät ikänään osoittaisi äidilleen mitään ynseyttä, vielä vähemmin tyhää kohtelua ja paitti sitä oli talossa valtijas hän, joka oli perintörahoillaan maksanut sen ja jonka ansiosta talo oli pystyissä pysynyt. Wanin täytyi alistua, waikka jangen raskaalla mielellä.

Sitäkin Wani aina oli warmaksi mielessään kuwitellut, että hän, jos kerran saisi oman talouden, ryhtyisi työhön niin uutterasti, niin järkiperaisella pontewuudella ja tarffuudella, että siitä syntyisi loistawat seuraukset ja että muut voisivat hänestä ottaa taloudellisen hallinnon esimerkkiä. Ja mikä mies se olisikaan, joka päästyään omille jaloillensa ei huuliji itseään jata kertaa paremmin ymmärtäväkji kuin nuo wanhat, jotka eivät kykene käsittämään asioita oikein uusimmalta kammalta. Mutta todellisuudessa käwi Wanin niinkuin monen muun itjeluulottelewart nuoren juuren neron ja kyyryn: hänestä ei enää koskaan tullut niin wanikka ja jäyhää työmiestä kuin hän ennen isännäkji tulooan oli ollut. Tähän waikuttivat useatkin asianhaarat. Ensinnä estiwät ja wieroittiwat häntä ulkotöistä edellämaitun taudin jälkiseuraukset. Sitte tuliwat lijakji hänen waimonsa heumottelut; ei sitä muka nyt niin wälttämättömästi tarwinnut itse ulkotöissä rehkiä, sitenhän vielä menettäiji wii-meijentjin terweytensä. Sitte asemansa epäwarmuus häntä weltoštutti. Syödyttäijikö edes yrittää taloa saada kuntoon, kun hänelle siitä tulee tuskin kiitosta palkkji. Wieläpä häiritšiwät hänen waršinaisia tehtäwiänsä nyt uuteen wanhtiin pääšsect kirjalliset opin-harrastuksensa.

Tunnettuanša itse katterasti waillinaijen alkuopetuksen puu-
tetta koetti Wani opettaa wanhempaa tyttöä parhaan taitonsa mukaan. Mutta kohta alussa tuli hänelle siitä ikäwyykjiä, jotka myöhemmin paisuivat waršin suurikji. Tämän ohessa hän askaroi aivan hartaasti kirjojen parissa, joita jo rupeškin yhä enemmän suomekji ilmestymään. Nyt kun ei enää suorastaan warattomuus ollut esteenä, woi hän niitä itselleen hankkia. Hengessään iloitti muuten Wani Suomen kansan edistymisestä ja sen kielen kehittymisestä.

Varhaisemmassa nuoruudessaan kohta kun hän oppi asioita oivalta-
maan, oli hän ymmärtänyt sen verisen wääräyden, jota ruotija
puhuwat herrat sille opottivat. Sentähden hän oli sydämmentä poh-
jasta vihannut herroja, puinut heille nyrkkiä ja uskonut, että he
ovat kaikki jamallaisia, pelkkiä kansan weren imijöitä ja sen sortajia.
Täytyihän hänen huomata, että Suomen suomenkielisen kansan
piti kuin jotain ylellisyystawaraa ylläpitää tuota ruotsinkielistä wirka-
miesluokkaa, joka nauroi talonpoikien tyhmyydelle ja juuresa wi-
faudessaan joskus juwailji rääkätä jonkun sanan niiden launista
äidinkieltä. Talonpoikaisessa rebellisyydessään hän usein itseheän
wimmaštui niille, mutta minkä niille yksinkertainen maanmies teki.
Niillä oli walta ja ne sitä nauru juussa käyttiwät. Mutta myö-
hemmin alkoi se erimielisyys herrojen kesken, joka sanomalehdissä tuli
julki, ja josta jo on puhuttu. Se ennuusti parempia aikoja. Jhas-
tufella tilasi Wani noita sanomalehtiä ja Uusi Suometar on hä-
nelle ollut rakkainta maallista luettawaa sen syntymisestä alkaen.

Ensi isäntätalwenaan sai Wani toifeltakin puolelta tuntea
tuon rutiruotsalaisen wirkawallan mahtia ja hapannutta oikeuden
käytystä. Se tapaus otti kipeältä hänen sydämmeensä ja hänen
olisi tehnyt mieli kirotta alinmaisimpaan helwettiin asti herrat ja
rentut. Siihen aikaan oli vielä wanha kotitarpeen wiinanpolto-
oikeus talonpojilla, mutta myöddä ei saatu wiinaa wähemmässä mää-
rässä kuin $\frac{1}{4}$ kannua. Tätä ajetusta walwomaan oli pantu maa-
wiskaaleja.

Muutamana päivänä Wanin ollesja sifsi huonovointinen,
että päivälläkin oli enemmäkseen wuoteella pitkällään, ajaa kara-
huttaa pihaan kaks herrašmiestä ja astuivat kohta sisälle. Emäntä,
jonka entijen miehen aikana usein oli käynyt talossa isännän tutta-
wia herrašmiehtiä, otti herrat kohtelijaašti vastaan, waikka parhaal-
laan oli leipomispuuhiissa, ja pyysi istumaan, huullen näitäkin mies-
wainajanja wanhoiksi tutuiksi. Herrat, jotka muka hirweästä wilusta
kohmettuneina olivat pistäyneet taloon lämmittelemään, hyfersiwät
käfiään ja olivat hywillään, että pääsiwät näin lämpöiseen huoneeseen

lämmittelemään. Koska sattui juuri olemaan lämmintä kahvia, tarjosi emäntä heille kahviakin ja kun hän oli tottunut wieraanwaraisuuteen, ajetti hän vielä wiinakarahwinkin pöydälle. Se että herroille tarjottiin wiinaa pyytämättä, teki heidät vähän noloiksi, sillä se ei ollenkaan joweltunut heidän aivottuihin taroituksiinsa. Mutta kun he ferran olivat matkaan lähteneet, olivat he myös metkunjakin oppineet. Kun he olivat kuppinsa tyhjentäneet ja lähtöön muka walmiina, kertoivat he olewanja matkalla muutamaaan laitokseen, jonne oli puoli peninkulmaa aawaa meren selkääkin ajettava ja kun oli näin kylmä ilma ja koska emännällä oli wiinaa, niin eiwätkö he saisi ostaa sitä kottelin. Se olisi kylmällä taipaleella niin erinomaisen hywää. Kun emäntä oli heille kylmästä kontistuneille matkustawille osottanut näin erinomaišta hywyttä ja heitä näin hywään wointiin lämmittänyt, niin ei hän suinkaan nyt kieltäisi heiltä maksusta tuota heille matkalla niin wälttämätöntä wahwistusta wi-lua vastaan. Rehellinen waimo, joka ei woinut aawistaakaan maailman kawaluuksia, lupasi wihdoin heille pyydetyn matkaewään, mutta warmuuden wuoksi käwi hän kammarijsa asiasta Wanillekin puhumassa. Wani kuultuanja asian kielsi jyrkästi. Emäntä tuli kowin hämilleen, ei sanonut kehtaawansa kieltää, kun ihmiset heiltä aina olivat tottuneet saamaan maksuttakin. Wani kummaستeli, ett'ei hän kehtaisi oudoilta ihmisiltä kieltää ja selitti, että sellainen oudoille osoitettu hywäntahtoisuus saattaisi tulla heille warjin kalliksi.

— Mutta saanen minä ilmajeksi ihmisille antaa, mitä tahdon.

— No jos hywäntahtoisuutesi sinua siihen pakottaa, niin anna sitte ilmajeksi, mutta misfään tapauksesja et saa siitä ottaa mitään maksua.

Wanin, joka wasta neljä kuukautta oli ollut talosja, oli wai-
fea jyrkästi kieltää waimoltaan, joka jo yli kymmenen vuoden oli ollut emäntänä talosja ja tietysti piti wiinat ja muutkin ominaan.

Emäntä kaatoi mittaamatta wiinaa herrojen pulloon ja wei-
jen heille, ilmoittaen, että hän senkin antaa heille ilmajeksi, sillä hän ei woi wiinaa myöda. Tästä herrat taas joutuivat jotenkin hämille,

mutta kun kerran olivat toimeensa antautuneet, täytyihän kaiikki koutut panna ulos apajalle. Millä keinolla pääsivätkin perille, se oli näille herroille yhdentelewää, sillä asia oli aivottuun loppuun jaa-tawa. Sattui vielä, että pihatkin olivat ulkona asfareissaan, jott'ei ollut yhtään todistajaa kuulemassa emännän ja herrojen puhelua, joten heillä ei ollut pelättävänä minkäänlaista todistusta heitä vastaan. Tyrkytettiin tyrkyttämällä wiinasta hymmentä kopeikkaa, mutta emäntä kieltäytyi ja vastasi wihdoin jo wähän äkäsesti, että owat-han he sen jo kuulleet, ett'ei se mitään maksa. Mutta herrat oli-wat siitä hywin pahoillaan, kun heidän palkitsemisensa hylättiin. He eiwät kehtaa lähteä maksamatta niin aulkin emännän talosta. Waikka emännän tästä jo kyllä olisi pitänyt ymmärtää, mitä nuo herrat tarfoittivat, oli hän siksi heikko, että hän nyt sanoi:

— Rahwin ja muun saawat herrat kyllä maksaa, mutta wiinasta en minä ota mitään, sitä kun ei ole lupa myödä.

Kaiikki tuo rupefi jo kyllästyttämään ja emäntä pistänsi taas onnettomuudekseen kammariin. Kun matkustajat nyt olivat saaneet luwan maksaa kahwinsa ja heidän „passaamisensa“ kuluneen ajan, jätettiin tuo hymmenen kopeikkaa pöydälle ja kun herroilla aina, ku-ten hywin tiedetään, on kowa kiire, sai toinen roikale syytä awata kamarin owen kiittääkseen ja sanoakseen hywästit emännälle. Sillä jaawutti hän warsinaisen tarkoituksensa, kun sai nähdä Waniin ma-kaawan kamarin wuoteella. Kun kerran ollaan pyyhdyttämässä, niin sopiihan samalla waiwalla kaataa kaksi otusta. Saatunsa tie-tää, että 10 kopeikkaa oli sittekin taloon jäänyt, tuli Wani asian oifeasta laidasta niin wakuutetuksi, että hän kohta sanoi waimolleen tuosta tyhmyydestä syntywän warfin ikäwiä seurauksia. Waimo ei woinut uskoa niin tunnottomia ihmisiä löytywän maailmassa eikä sitä, että tuollaisesta asiasta olisi mahdollista ketaän sakottaa. Wani puolestansa wetofi tulewaisuuteen. Parin päivän perästä tulikin tiedoksi, että samat herrat olivat samana päivänä matkustaessaan muka milloin minnekin kulloin kummekin poikenneet lämmittelemään useisja paremmilta näyttäwissä taloisja ja pyytäneet maksun edestä

ryyppyä. Ja olivat parissa saaneetkin. „Herrat“ olivatkin, kuten sittemmin saatiin tietää, pari henkisesti ja aineellisesti rappiolle joutunutta wiskaalin kätyriä, jotka herrasvaatteisiin puettuina ja wuofrahewojella warta wasten olivat lähteneet ansioita etsimään talonpoikien warojen ja maineen kustannuksella.

Kohta sai Wani emäntineen maawiskaalilta haasteen käräjiin waastaamaan luvattomasta wiinan myömisestä samoin kuin nuo kaffi muutatkin rusthollaria, jotka olivat pitäjään rikkaimpia. Ei ole tietoa, miten nuo toiset asiasta selkesiwät, liikkuihko siinä jotakin wälissä tahi mikä keino heidät pelasti, mutta se on warma, ett'ei heitä wiinan luvattomasta myömisestä jafotettu. Wani ei ollut syrjäkeinoihin eikä lakikoukkuihin tottunut edes sen wertaa, että olisi ymmärtänyt waatia ilmiantajaa tietoonsa ja sillä tawalla koettanut jääwätä ainakin toisen herroista todistamasta. „Herrat“ laskettiin siis kunniallisina miehinä molemmat walalle ja todistivat tietysti yhtäläisesti, että Wanin emäntä oli heille myönyt korttelin wiinaa isännän kotona ja saapurvilla ollessa. Kun siis asia oli täysin todistettu, jafotettiin kumpaakin awiopuolisoa luvattomasta wiinan myömisestä ja määrättiin maksamaan kaikki kulungit asiasja.

Wani oli kyllä nähnyt monta, jotka woi-tonhimoosta möiwät wiinan orjiksi waipuneille wiinaa millä mitalla tahansa, wieläpä sellaisiakin, jotka maksuksi ottiwat waikka housut jalasta, mutta ei niitä silti koskaan oltu syytetty lain rikkomisesta. Päinwastoin olivat muutamats, kuten rikkaat ainakin, oliwatpa sitte ansainneet rikkautensa millä tahansa, arwoikkaampia miehiä, wieläpä kirkkoneuwoston jäseniä ja lautamiehiä. Mutta hän oli nyt laillisesti tuomittu wiinan myömisestä, hän, joka warhaisimmasta nuoruudestaan asti oli sydämmeestään inhonnut juoppojen juottajia ja juoppoja sekä päättänyt koko ikänsä wastustaa tuota ihmiskunnan turmelusta — hän oli julkisesti rangaitstu tuosta inhottawasta rikoksesta, jota hän ikinä ei ollut edes ajatellut tehdä. Oi, Herra Jumala! Näinkö sitä oikeustuwisja oikeutta ja totuutta jaetaan!

Wani tunsi jaloisjaan selittämätöntä puutumista, astuessaan ulos lakituwasta ja nyt piti hän itseään „merkittynä“ kanjalaisena. Hän wähat huoli siitä kahdeksastakymmenestä ruplasta, mikä meni noille keinottelijoille koirille, mutta se hänen rintaansa raastoi, että hänen maineensa oli tärwelyt halpamaisten herra-roikaleiden rahan onkimisessa. Hän suoritti kohta sakkonsa ja maawiskaali nähdesjään Wanin olewan kiehuwalla mielellä koetti häntä lisää ärjyttää. Hän muka tyyneesti waroittelee Wania kuin suurtaakin rikoksellista nenä nensä, ettei wast'edes möiji wiinaa, sillä lain noudattaminen on kanjalaisen pyhin welvollisuus. Jo kiehahti Wanin weri ja hänen oliji tehnyt mieli siirtää ulommasi nenältään tuo lain pyhyiden saarnaaja, mutta hän muisti asemansa, puri huultansa ja maltoi mieltensä. Nyt oli asia muuten suoritettu, mutta papinkirjaanhan siitä tuli kaunis tahra ja se se leikkasi Wanin sydäntä.

Mutta waikka tämä tapaus näin äärettömästi koski Wanin sijimpiin tunteisiin, niin ei hän kuitenkaan pienimmälläkään sanalla waimoansa moittinut. Kun hänen raiwoawa mieltensä tyyntyi, nöyrytyi hän tässäkin Jumalan sallimukseen ja muisti, että hän nuorempana oli joskus wiinanhimoisille heidän loppumattomista rukouksista päästäkseen taipunut antamaan wiinaa ja ottanut heiltä maksopakin siitä. Ett'ei yksinkertaisen kanjalaisen ole niinkään helppoa aina saada oikeutta laillisella tiellä, se tuosta kärkejäjupakasta hänelle nyt kuitenkin käwi päivän selwäksi ja hän ymmäräsi nyt täydelleen sananlaskun: „Laki on niinkuin luetaan ja asia niinkuin ajetaan.“

Waikk'ei Wanin nyt saama haawa ifinä woinut umpeen parata yhtä wähan kuin tuo tahra woi tulla pois pyyhityksi hänen maineestaan, asetui hän wähitellen taas jokapäiwäiseen elämäänsä. Kun hän piti pyhimpänä welvollisuutenaan opettaa lapsipuoliaan ei ainoasti lufemaan ja luettua käsittämään, waan juurruttaa heihin muitakin opinalkeita, alkoi hän itse täydellä innolla toteuttaa sitä, sillä muuta koulua ei ollut tarjollakaan. Muuten jatkui Wanin perhe-elämä rauhallisesti, mutta siltikin tuli walitettawasti totta siitä kiusaawasta pelosta, joka jo naimisiin memmesjään oli ahdistanut

häntä, että hänen lapsipuolistaan koituisi hänelle vielä ikävyyksiä. Nämä ikävyydet alkoivat juuri lasten opettamisesta. Äiti oli tässä asiassa vanhoillinen ja itse hän oli heikonpuoleinen lutija. Ei hän pitänyt tarpeellisena, jaatikka hyvänä Wanin uutta opetustapaa ja kun hän, kuten äidit melkein yleensä, liiaksi hemmotteli lapsiaan, koetti hän aina estellä heiltä kaikkia ikäviä wainvoja, joita hänen mielestänsä Wanin opetus turhanpäiten heille tuotti. Kun tytöillä tuli joku kohta vähänkin vaikeaksi, kielsi hän sentähden Wania niitä kiusaamasta, puolusteli heitä kaikin tavoin, jopa puolittain moitti Wania tylyydestä. Se teki Wanin opettajan-aseman warsin ikäväksi. Usein hän kahden kesken puhui tästä waimonsa kanssa ja pyysi, ett'ei hän lasten kuullen opetuksen aikana jekaantuisi siihen. Mutta kohta kun taas ilmaantui joku vaikeus, ei äiti woinut hillitä luontoansa, waan jatkui yhä tuota samaa kipuraa. Wani kävi tästä jo niin kärkevimmäksi, että hän siinä mielentilassa todellakin kohteli lapsia tylysti. Vanhemman tytön opetus kävi toki joskeinkin hyvin ilman warjinaista riitaa, mutta nuoremmalla kun oli kankea oppimiskyky, niin sentähden aiheutui yhä kiwaampia yhteentörmäyksiä, jotta ne olivat vähällä tappaa puolisojen maallisen onnen.

Erään kerran alkaessaan lufutuntia nuoremmen tytön kanssa oli Wani tavallista ärtysemällä tuulella, mikä oli lähtöjin siitä, ett'ei työwäki häntä kyllin kunnioittanut isäntänä. Kun nyt tytöllä taas sattui eteen vähän vaikeuksia, syöksähti äiti siihen wäliin. Enji kerran heitti Wani waimoonsa tuiman katseen ja tiuskasi hänelle:

— Mene sinä wain sinun toimiiji ja jätä meidät kahden kesken!

Hän jai kohta takaisin waimoltaan vielä tuimemman ja lujemman wastauksen:

— Tiedä huutia! Minä se olen emäntä' talossa!

Wani oli kuullut kyllikseen. Hän ei puhunut mitään waimolleen, eikä koko sitte seuraavana wiihkona. Isku oli isketty, warsin mitätön kyllä, mutta Wanin arkaan sydämmeen niin sywälle tunkeumut, että hän tunsi suurta sielun kipua. Waimonsa tähän-

astijesta käytöfjesta ei hän olisi voinut uskoa, että tämäkin piti häntä vain armoleivän syöjänä talossa. Sijäksi tuli vielä se, että hän sai työmiehiltäänkin osakseen monenlaisia kiusaa. Kun hän tahtoi järjestää tilan wäljelystä ja taloutta uudelle, omasta mielestään paljon paremmalle ja tuottavammalle kannalle, janoi työväki hänelle waisten kaswoja, ett'ei niin ole ennen tehty. Ja seljän takana kuuluivat he kuiskeivan, että entinen piffu talon poika tahtoo ylvästellä. Naapuritkin jakelivat hänelle alituisia pistopuheita. Ja nyt oli hänen oma waimonsakin häntä wästustawalla kannalla. Näitä kaikkia hän oli epäillyt taloon tullessaan ja nyt hän näki epäilykseenjä toteutuneina.

Mutta waimonsa ja taloon oli hän jo kiinnitetty lujilla siteillä, sillä hänellä oli jo waimonsa kanssa kaksi lasta. Ei hänen siis niinkään helposti käynyt lähteä talosta pois yhtä keweästi kuin oli siihen tullut. Mutta nyt jäiwät häneltä pitkäksi ajaksi fikseen lasten opetus ja taloustoimet, sillä yritettynäkin ei mikään menestynyt. Unikin oli hänet jättänyt, sillä hänen hermostonsa oli käynyt jäännöttömäksi. Wihdoin hän käsitti, että jollakin tavalla pitäisi saada muutos nykyisessä tilassa. Kolkolta iwalta kuului hänen sielussaan, että ystäwät tuon tuostakin ylistelivät hänen suurta onneaan. Ne eiwät tunteneet asiain todellista tilaa. Mutta hän päätti itsefjeen ottaa asemansa niin hywältä kannalta kuin woi. Ehkä ei waimonsa halwefjimutkaan häntä, waikka luonteensa pilaisuudessa oli noin tuimasti tullut lausumeeffi, ehkä hän tawallisuutensa mukaan teki karpäjestä hewojen ja itse kiusasi itseään raskasmielisyhdellään. Näin mieltien päätti Wani Zumalan awulla kestää koetuksensa ja mahdollisuuden mukaan täyttää welvollisuutensa, olfoon sitte elämänsä kolkkoa tai kirkasta. Ja hän ryhtyi toimiinsa täydellä tarmolla, waikka vielä apealla mielellä. Hän oli nyt koonaan wälinpitämätön muiden ja työwäenkin ajatuksista ja kujeista, jotta nämä nyt saivat kofea, että hän oli todella isäntä, jonka käsifjyä oli noudattaminen, oliwatpa nämä sitte heille myötä tai wästen mieltä.

Wani oli mies taas alettamaan elämänsä ulkonaisissa talous-asioissa jotenkin säännöllisiin oloihin, mutta mitään perhe- amio-onnen palauttajaa hänessä ei ifinä olisi ollut. Elämä olisi hänen puoleltaan jäänyt kylmäksi ja folkoksi koneellisuudeksi. Waimollensa puhui hän wain lyhyesti, mitä asiat waativat. Puolijojen välillä oli vielä joku jäämöhkäle, joka teki heidän suhteensa warfin kummalliseksi. Waikka seurustelu ja puhelu waimonsa kanssa tuntui hänestä warfin raskaalta, wirtasi hänessä kuitenkin jonkinlainen onnellisuuden tunne waimonsa läsnäollessa. Naisilla on elävämpi, taipusampi ja herttaisempi luonne kuin juroilla periaatteissaan taipumattomilla miehillä; hehän owatkin warsinainen perheen sydän, lämpö ja sen sulostaja. Wanin emäntä oli nainen sen sanan kauniimassa merkityksessä, waikka hänelläkin, kuten kaikilla, oli heikkou- tensa. Suonteeltaan ei hän suinkaan ollut riitainen eikä pahajsiu- nen. Hänen hellä sydämmensä kärjikin Wanin alakuloisuudesta ja tästä raskaasta ja jäykästä elämästä ehkä enemmän kuin Wanin. Hän ei kuitenkaan käsittänyt, että hän olisi syyppää siihen eikä hän sentähden woinut mitään anteeksi pyytää, waan piti Wanin ihan turhanpäiten pahastuneen ja tuskittelewan häntä ehkä kiusatakseen. Mutta hän koetti kuitenkin kaikella naisen näppäryydellä ja kekseliäi- syydellä tehdä kaikki Wanille niin mieluisaksi ja mukawaksi kuin woi.

Wani ei tässä kuitenkaan huomannut mitään muuta kuin että waimonsa foki täyttää welvollisuutensa eikä siis hän puoleltaan ottanut ensimmäistä askelta sowitzoon. Se teko jäi sittekin hänen waimolleen. Kerran Wanin ollessa warfin ynseällä mielellä kawahti hän hänen kaulaansa ja kysyi syytä Wanin murjottamiseen. Wani oli heti voitettu, sowitzo tehtiin ja nyt alettiin taas elämä täydessä rakkaudessa ja sopusoinnussa.

Monemmoisia pieniä kiistoja oli kyllä vielä monta perhe- elämässä, mutta näiltä kareilta päästiin aina eheinä, kun kerran opittiin toisiaan lähemmin tuntemaan. Heksellijelle pikastumijelle ei enää annettu niin suurta arwoa ja niin aina pienistä kahakoista selwittiin, jotka itse asiassa olivatkin wain „myrskyn wesi-lasissa.“

IV.

Sanjemmilla aloilla.

Kuten ennen on jo mainittu, luki Wani aina suurella tunteiden lämmöllä ne sanomalehti-kirjoitukset, joissa waadittiin suomenkielisen kansan kohottamista, sen kielen kehittämistä ja ruotsinkielen sarron poistamista. On jo mainittu, että pitäjään nimismies lahjoitti Wanille Suomen Suuriruhtinasunnan Perustuslait. Jtse tämä nimismiehen walinta teki jo warsin hyvän vaikutuksen Waniin, sillä hän oli uskonut, että ainakin nimismies pitäisi häntä tuon wiinamyyöntijutun takia täytenä lurjukkena. Mutta nyt näki hän selwästi, että tämäkin arwošteli häntä kokonaan toisella tawalla.

Mutta näinä Suomen talonpojille yhteisen ilon ja riemun aikoina, kohtasi Wania syvä perheellinen suru: häneltä kuoli wanhin lapsi, poika, josta hän oli paljon toivonut, mutta jota hän itsekkäänsä innošsaan ihan kirjainten mukaan kašwattaa lapsia „kivituksešsa ja Herran nuhteessa“ oli liian tylysti kohdellut. Paikkakunnalla sattui raiwoamaan kirkkumätä, jonka renkipoika toi Waninkin taloon, ja hänen silloin ainoa poikansa sairastui siihen. Molemmat kuolivat, niinhywin renkipoika kuin oma poika, ja tämän jälkimäijisen kuolema otti liian kipeästi isän sydämmeen, jonka omaatuntoa päälle pääteełji soimaši se, että hän oli poikaansa liian ankarašti kašwattanut. Wanin omasta mieleštään syvä ja warma kašwatusopillinen wiijaus kufistuikm tästä iskusta ja sai hänet wast'edes tällä alalla warowaijemmatłji ja ajattelewammatłji.

Tänä aikana oli Wani aloittanut maanviljelyksen parantamisesta tyystin seurauksia punnitsematta. Ne eivät ehkä olisikaan tavallisisissa oloisissa muodostuneet kowin raskaksi, mutta samaan aikaan sattui pitkä katowuotten sarja, jonka vanhemmat ihmiset vielä warjin hyvin muistawat. Kun Wani äkkiä muljautti raakaa jankkoa peltoihinsa ja ojat äyräineen paljon syvennettyinä tulivat ihan uuteen wesihaappoiseen jankkoon, juoksiwat ne pian umpeen, joten pidättiwät weden walumasta ja pohjahappoa jäi maahan paikoittain enemmän kuin ennen eikä tuota ylösajettua jankkoa muutenkaan saanut yhtä valmistuneeksi kuin mikä wanha ruokamulta olisi ilman sitä tullut. Sijäksi Wani silloin vielä itse johti kalanpyyntiä eikä woinut pitää filmällä, että maatyöt olisi tehty sillä tarffuudella ja perinpohjaisuudella kuin silloisissa oloisissa olisi ollut wälttämätöntä. Siitä olikin seurauksena, kun tämmöinen huonoesti valmistunut maa oli arka kaikille pienimmillekin ilmain epäsuhteille, että Wani useat wuodet perätysten sai hyvin huonoja satoja, paljon huonompia kuin usea naapureista, jotka wiljeliwät peltojaan vanhalla isien tawalla. Tästä sai Wani tietysti taas iwaa ojaakseen, mutta wiiji hän nyt wälitti irwihampaiden ilfumasta, kun waimonsa oli täydelleen hänen puolellaan. Kalastuspuuhat hän jätti nyt muiden haltuun ja käänsi kaiken huomionsa ja työteliäisyytensä maanwiljelykseen, jossa edistyiikin taas niin, että kun tuliwat nuo hirweät nälkäwuodet 60-luvulla, hän oli kykenewämpi niitä kestämään kuin moni muu. Hänelle ei olisi silloin warjinaista puutetta tullut yhtään, ell'ei pirtti aina olisi ollut puolillaan nälkäisiä awunanojia, joille täytyi jotakin rawinnoksi antaa niinkauwan kuin itsellä wähänkään oli. Wanin talous oli sentään jo semmoisessa kunnossa, että suoranaista hätää hänelle ei tullut, kun rahalla sai ruoka-aineita. Tosin silloisten kulkuneuvojen kehitys waukutti, ett'ei aina pahimman pulan aikana saanut rahallakaan. Jauhomatto maksoikin silloin 50 markkaa ja senkin yli, jos sitä millään hinnalla sai ostaa, sillä kewään juusja ei niitä moniin wiikkoihin ollut yhtään kaupaksi, kun tarwattoman pitkän kewään tähden lainwaliike oli estynyt. Kun wihdoin joku jauho-

lasti saapui, olisi ostajia ollut kymmenen kertaa enemmän kuin mattoja. Paljon kuitenkin paransi asemaa se, että arvun estäjät juuressa tuntuvasti vähenivät.

Tämän kamalan ajan loputtua Wani ojitutti kaikki vesiperäiset notkelmat ja rupeesi niitä muutamia ottamaan wiljelykseenkin. Tilallaan olevan rahka-suon poikki hän kairautti kanavan. Ja hallat väistyivät.

Bahaksi onneksi Wani toisella alalla ryhtyi kalliiseen kokeiluun. Kun itämaisen sodan jälkeen maamme kauppa- ja laivaliikenne oli vilkastunut tavattomasti ja kymmenkunnan vuotta sen jälkeen kohonnut korkeimmalleen, niin saaristolainvuritkin nyt rakentelivat laivoja tulijalla kiiuulla, kooten lainvoihin ja osakkain sellaisia talollisia ja torppareitakin, joilla vain oli vähänkin metsää taikka jotkin tavalla voivat hankkia rahoja. Nämä lainvain omistajat pistivät lainvain liikkeelle päästyä ihan waiwatta suuria rahatukkoja takuunsa. Sellainen rahan tulo oli jotakin ennen kuulumatonta talonpojalle, jonka niin juurella waiwalla ja waikeudella täytyi itselleen ja perheelleen hankkia edes jonkunlainen toimeentulo. Tuotavaton rahan saanti houkutteli Waninkin rupeamaan lainvain osakkaaksi. Hän oli äskettäin saanut welfansa maksetuksi, mutta säästörahjoja hänellä ei ollut. Luottoa hänellä kuitenkin oli, sillä hän oli jo niin kohonnut, että hän luettiin pitäjään ensimmäisiin ja pitäjään herratkin usein seurustelivat hänen kanssaan, waiikka herrat siihen aikaan aivan vähän tavallisesti wiihtyivät talonpoikien parissa. Hänelle suorastaan nyt tarjottiin rahoja päästäkseen osalliseksi laivaliikkeeseen. Waimonsa kanssa hän tuumi asiaa pitkän ja pitkän. Se aristeli, mutta ei kieltänyt. Wani oli niin hurmaantunut laivapuuhaan, että hän lopulta juuressa päin antautui siihen. Hankitut laivat tuottivatkin joltimesti ja siitä Wani yhä yltyi. Hän oli nyt pian osakas joka laivaan, mihin vain pääsi, sillä meriliiketoiminta oli saanut hänet kokonaan paulaansa. Pian tuli tässä liikkeessä seisaus, rahdit huononiivat, mutta Wani uskoi sitä vain satunnaisesti. Ja niin hän ei ymmärtänyt hynwissä ajoissa kisko itseään irti noista lainvoista kuin joku muu notkela mies. Hänellä oli niissä

kiinni monia tuhansia ja sitte kun lainat eivät enää tuottaneetkaan, jäivät rahat makaamaan niihin ja siinä oli keinottelemista saada niistä rahojaan pois, jotka hän alkuaan lainaamalla oli niihin pannut.

Waičkapa Wani oli monenmoisissa ulkopuolisissa puuhissa, ei hän silti vielä heittänyt pois omaa tietopuolista kasvatustaan. Kun hän oli vähän oppinut musiikin teoriaa ja soitinuoopin alleita, heräsi hänessä kohta halu opetella urkuinsoittoa. Siihen oli lisäksihottimena sekin, että häntä alettiin, kun urkurille sattui tilapäisiä esteitä, waatia luffarin sijaiseksi ja silloin olisi hän halunnut soittaa urkujakin. Eikä wiululla soittaminen enää häntä tyydyttänyt. Urkutilta sai hän lainaksi sitä warten oppikirjan, mutta kun hänellä ei ollut mitään „instrumenttia“, teki hän itselleen „manuaali-mallin“ ja rupeesi tällä harjoittamaan askeloja kaikissa äänilajeissa sekä muuta harjoituseksimerkkejä. Wuosikausia näin pitkitettyänsä harjaantui Wani manuaalisjaan jotenkin näppärästi suorittamaan nuo askelot, mutta kun hän joskus koetteli näitä warfinaisella „instrumentilla“, eivät ne luistaneetkaan läheskään yhtä suluwasti. Ujan mittaan sitä jentään päästiin jolttiseen alkioon. Wihdoin sai hän itselleen „instrumentinkin“ ja mikä nyt oli harjaantua, kun halu oli kiihkeä. Jo firkkotoimituksisjakin joitteli hän joitakin wirsiä, sillä hän joutui tuon tuostakin tilapäisesti omin neuwoin suorittamaan urkurin tehtäviä. Ensi kerta tässä toimesja jäi hänelle ainaikeksi mieleen, sillä silloin hän vielä arkaili niin, että woi tuskin formiaan näppäimillä pitää, kädet kun pelosta niin kowasti tärisiwät.

Nuoruudesta asti oli Wanin mieli ollut uskonnollinen. Kaikissa elämän waikkeimmissa kohdisja oli hän aina saanut rohkeutta Jumalan janasta. Mistään muualta ei hän etsinytkään sielulleen lohdutusta ja rauhaa. Mutta usein silti raastoiwat hänen mieltään kaikellaiset epäilykset ja kiusaukset, joten hänellä tyynä rauhaa ja lepoa oli niukalti. Hänen epäilyksensä lisääntyiwät monesti, kun hän näki paljon muita elävän kaikessa kewytnielisyhydessä ja siltikin aina puhuvan onnestaan ja rauhastaan. Wani huomasi, ett'ei hän woinut uskonnontaan asiassa, jonka kuitenkin pitäisi tehdä kaikki yhdeksi

seurakunnaksi, kulkea juuren enemmistön mukana enemmän kuin muissakaan asioissa. Se pakotti häntä warfin wakawasti miettimään tilaansa ja tutkimaan raamatun nojalla tuota äsken ilmaantunutta ewankeelistä suuntaa. Hän warfin hyvin näki, että tämä uusi liike tuotti seurakuntaan paljon todellista kristillisyyttä, istuttaen moneen oikeaan uskon elämän. Mutta suurin oja käsitti tämän opin aivan yksipuolisesti ja kaikellaiset apostolit esittivät „raamatun selityksissään“ lihalle mieluisia oppia. Tämmöiset „selittäjät“ saivat tietystikin paljon hartaita kuulijoita ja yht’äkkiä olivat miltei kaikki kevytmieliset irstailijat pyhimpiä ihmisiä. Siitäpä paljon jekä pään että sydämmen wainuaa Wanille, joka „pelwolla ja wawistuksella“ pyysi autuaaksi tulla. Jos kohta hän joskus sanaa lukiessaan tunsi fin totista kiwautta Jumalan ja Hänen waltakuntansa puolesta, niin useimmiten huomasi hän itsensä wiheliäiseksi syntiseksi, kylmäksi ja penseäksi Kristuksen lunastus-armolle, wieläpä maailman asioita harrastawana muka kahden herran palvelijaksi. Nuo wastasyntyneet kristityt, jotka kutsuivat itseään uskowaisiksi ja Kristuksen morfiamiksi, olivat sitä wastoin mielestään täydellisesti pyhiä, monet niinkin pyhiä, ett’eivät saastuttaneet itseään firtoissa käymijellä kuulemasa papin muka maallijella wiisaudella turmeltua saarnaa, mitä ei ollut suorastaan Pyhä Henki waukuttanut, niinkuin „selityksissä“ saarnaajien. Noilla selityksillä olikin niin kumma wetowoima, että semmoisetkin henkilöt, jotka hengellisissä asioissa olivat ihan wälinpitämättömiä, olivat mukana niissä, waikea sanoa, mistä syystä. Wani oli näiden pyhien mielestä kirottu kadotuksen lapsi, kun hän ei ollut yhtä harras noihin juoksuihin ja kun hänen tuntonsa ei sallinut hänen yhtä kevytmielisesti sekottaa Jesusta kaikkiin juttuihin, joille nauraa hohotettiin. Erillään pyysi Wani tästä liikkeestä, koettaen yksinäisyydessä päästä täyteen sowintoon Wapahantajansa kanssa. Wuosien takaa näkyikin hedelmät tuosta uskonnollisesta kuohusta, joka kulki „ewankeelisen suunnan“ nimellä. Waikka se synnyttikin paljon wakaita kristittyjä ja eläwämpää kristillisyyttä, on sen opin wäärästely turmellut kanjan siweellisistä käsitystä lihallisuutta suwaukse-

malla siihen määrään, että iästailijoita ja himojen orjia lisääntyivät tavattoman lukuisasti. Wanin kotiseurakunta onkin liian kuuluisa aviottomien lasten luvusta. Iästailijaa ei pidetty julkisyyntisenäkään, vaan heikkoudesta langenneena, ja siitä se höllyys rahvaan siiveellisyhdyessä, minkä surulliset seuraukset näkyivät äpärälästen tavattomassa luvussa.

* * *

Kun Wani ei ollut saanut täysin toteuttaa tytärsuosiaan kasvatusaatteitaan, oli hänen vakava aikomuksensa panna ne perinpohjaisesti käytäntöön omissa lapsissaan. Nythän ei voisi tulla vaikeuksia äidinkään puolelta, sillä eihän hänellä ollut mitään syytä epäillä, ett'ei Wani täydestä sydämestään rakastaisi omia lapsiaan, joita ei juinkaan tarpeettomasti kuusaisi. Kun nyt elävä vanhin tyttönsä joutui luku-ikään, ryhtyi Wani opetukseen täydellä tolfulla ja juurilla toiveilla. Pian sai hän kuitenkin havaita, että hän tässäkin täydellisesti pettyi. Sillä nytkin alkoi ilmetä puolisojen kesken pieniä ikävyyksiä entiseen tapaan. Silloin teki Wani luja päätöksen olla itse yrittämättäkin opettaa muita lapsiansa. Tällaiseen aikomukseen aiheutti aivan paljon sokin, että Wanille nyt rupefi kertymään kaikellaisia luottamus- ja muita toimia siinä määrässä, ett'ei häneltä olisi riittänyt aikaakaan lapsiensä opettamiseen. Vihdoin tuli hänelle sokin päähänpistö, että tytön jälkeisen pojan pitäisi saada laameamman opetuksen kuin se, johon Wanin oma opettamistyky riitti. Kun maalla vielä siihen aikaan ei ollut minkäänlaista oppilaitosta, piti hän suuvisin lukiolaista kotopeettajana ja käytti sitte lapsensa kaupungin koulussa. Tähän meni Wanilta silloin, kun hän noiden laivoasfakkeiden tähden oli tulalassa taloudellisesja tilassa, tuhansia markkoja, mutta hän tahtoi saada päätöksensä toteutumaan hinnalla millä tahansa. Mutta poikansa opetukseen nähden teki Wani taas juuren erehdyksen. Oli näet juuri silloin suomenkielen ja suomalaisen kansallisuuden takatalvi lennättänyt pahimmat pyrynsä ilmoille. Kasimir von Kothen'in tunnettu koulumullistuskin oli siitä seu-

raufjena. Silmittömästi kufufufuneena tästä raefuurofta fanjallifjuuden nuorille oraille päätti Wani uhkamielijeftei kouluftaa umpifjuomalaijen poifanja ruotfinkielellä. Kun poika filloin wielä oli warfin nuori, fuoletettiin tällä hänelle oudon kielen janfuttamijella peräti hänen opinhalufta. Wani koetti fittenkin pitää poikaa koulufta kokonaifta fymmenen vuotta fuurilla rahallifilla uhraufilla, fimmef lopulta poika ifte wäkipakolla luopui. Pojafte fitei ei tullut mitään. Wani oli uhkamielijuyhdesfjään uuvuttanut poifanja henkifin fywyn ja fiihen tuhlannut rahanfa. Rahojaan ei hän kuitenkaan niin paljon furrut kuin fiteä, että oli tehnyt ifenfä fuyllifefki poifanja henkifteen fuoleutumijeen. Ja famalla hän pui nyrkkiä tuolle ruotfinkielijelle wirkamahdille, joka fuomalaijilta lapfilta julki opin tien ja fai aikaan tällaijia feuraufia kuin hän nyt omasfa perheefjään fai tuntea.

Nämä /tällaijet kolahdukiefet jaiwat yhä fuuremmalla hartaudella Wanin feuraamaan fanjallifjuusafian wiffallifta ediftyfästä. Erit-tään filmällä piti hän tapahumia waltiopäiwillä niiftä mahdolfijeftei lähtewine tulofijneen. Waikka Wani haltioihijta afte ihanteli kaiffia hanffeita ja puuhia fanjan wapauden hywäkfki, oli hän kowin ihmeifjään niiftä yhf'äkfijiftä, fuurifta mulliftufijifta, joita wapaus-aatteen toteuttamijefki kohta alufja tehtiin, fillä hän pelkäfi huonojafin feuraufia niiftä alhaisella käfityf- ja taloufkannalla olewalle fanjalle. Niitä alkoifin pian näkyä irtolaisfanjan ja waiwaihoidon fufannufteen alitufijefsa lifääntymifefjä.

Kun kohta vuoden 1863 juliftufjen jälkeen fuomenkieltä alettiin käyttää monifja afioifja ulkopuolella talonpojan tuwan fymnyftä ja kun muutfin faman vuoden waltiopäiwäpäätöfket tuliwat lain woimaan, jai fanjalliften ediftyfsharrastufteen toteuttamifteen tänfjin fieluin imoftunut Wanifin kohta tilaijuuden näytfäytyä julkijuundesfa mielipiteineen ja harrastufijneen. Hänfen ofakfeen tuli jefä yhfityijä että pienempia yleifjä luottamuftoimia.

Mutta kun fiihen aikaan kaiffi entifet afiakirjat oliwat ruotfinkielijä ja melkein kaiffi wirkamiefteen lähettämät wieläkin oliwat famalla kielellä ja kun tämmöiften fifällykfteä wälttämättömäfti

täytyi saada selkoa eikä muitten apua: tässä kohdassa ollut saata-
 wisja, niin alkoi Wani nyt uudella innolla jatkaa nuoruudessaan
 jo aloittamaansa ruotsinkielen oppimista. Hän sai lainata vanhan
 sanakirjan, josta hänellä oli jolttisesti johtoa, kunnes Ahlmannin
 sanakirja ilmestyi. Kieloppiakin hän koetti lukea, mutta siitä ei
 tuntunut olevan wairvaa vastaavaa hyötyä. Hän luki sen ohessa
 kaikkia ruotsinkieliisiä kirjoja, mitä käsiinsä sai. Vääoppikirjoina hä-
 nellä kuitenkin oli ruotsalainen katekismus ja ewankeliumikirja, jotka
 hänelle olivat hyvänä apuna, kun hän ne suomenkielin taifi. Näin
 hän oppi sen verran ruotsia, että sai tolltua ruotsinkielistä wirka-
 papereista.

Waltiopäiväin päätöksen johdosta valmistetun asetuksen mu-
 kaan ruvettiin kuntaan puihaamaan kunnallishallitustakin. Näiden
 hommien etupäässä oli Wani, joka jyrkästi epäsi kaikki lykkäys-
 pyynnöt. Mutta mitään johtavaa asemaa ei hän paikkakuntansa
 kunnallishallitukseensa saanut sen täytäntöön tullessa. Eikä kunnallis-
 hallitus silloin vielä tullutkaan täydelliseen vaikutukseen, olipahan
 enemmän wain nimeksi.

Bian tämän jälkeen tuli Wanille tilaisuus ja paffo ensi ker-
 ran esiintyä julkisesti warjinaisena puhujana, asiassa, joka nosti
 häntä vastaan kansan suuren joukon wihan ja josta hänen kes-
 täwä, mutta epätajainen taistelunsa julkisissa asioissa sai oikean al-
 kunsa. Wani toivoi tawallisesti kaikista edistyspyrinnöistä tawatto-
 mia tuloksia, mutta erittäin suurta onnea ja tulewaisuutta hän usko-
 i lähtewän kansakouluista, waikka nekin toimeensa tultua jossain mää-
 rin hänen suuret toiveensa lievensiwät. Itse oli hän omasta koke-
 muksestaan tullut näkemään, kuinka äärettömän waikeata on ilman
 mitään ohjausta saada oppia, waikkapa halukin siihen ilmaantuuji.
 Sentähden hän koto sydämensä hartaudella halusi hankkia lapsille
 tilaisuutta saada tarpeellista alkuopetusta. Pappi sekä muutamat
 muutkin etewämmät henkilöt olivat myös halulliset perustamaan
 kansakoulua, toiset niistäkin kuitenkin wain omien lapsiensa wuoksi.
 Pappi kuulutti asiasta kokouksen ja esitti asian sitte omistuneella

selityksellä. Suuri kansanjoukko oli saapunut; enemmistö siitä tietysti asiaa vastustaafeen. Pari puolustajaa myönsi kohta esmiehen puhuttua koulun tarpeelliseksi. Vastustajat, kuten tällaisissa tilaisuuksissa tapana on, odottivat, että joku alkaisi. Kyllä sitte olisi jymäkkä syntynyt. Mutta sillä välin kun he katseilivat toisiaan ja toivoivat jonkun alkavan panna vastaan, pyysi Wani puheenvuoroa. Hänessä olivat kauvan taistelleet hänen auttamaton ujon-
 tensa ja muisto hänen entisestä alhaisesta asemastaan ja velvollisuuden tunnettansa vastaan, mutta viimeainittu vihdoin voitti etenkin jentähden, ett'ei tässä nyt, kun hänen omat lapsensa jo olivat kaupungissa koulutetut, voituu hyyttää häntä oman edun ajamisesta, joka hyytös aina muutoin hänelle wiskattiin, kun hän jotakin puuha-
 hafi. Wani sai puheenvuoron, mutta hän kalpeni ja wapiji, yski ja koetti alkaa, mutta ei tahtonut sanaa lähteä. Vihdoin irtaui kirkusta ääntä wäkinäisesti, kohta wähän helpommin ja sana sanalta aina wähän paremmin, kunnes hän pääsi intoonsa, jolloin sanatuhwa kulkii suusta tajaaisesti kuin leveä wirta uomassaan; yksitoikkoisesti tosin ilman kostoja ja wälewäiä nivoja. Mutta kuulijat kaikki hämmästyiwät. Se talonpoikaissaarna oli odottamattoman mutkaton. Wani toi esiin monellaisia esimerkkejä siitä, kuinka yksinkertaisissa oloissa esivanhempanne eliwät ja olivat sellaisissa kyllä toimeen tulleet, mutta ett'ei kukaan, köyhinkään, nyt enää juinkaan tahtoisi niihin palata, sillä kurjia ne silti olivat kaikessa yksinkertaisuudessaan, kun ei hitustakaan todenperäisesti tunnettu itseään eikä Jumalan ympäröimää luontoa. Muun muassa hän mainitsi, kuinka kansa aikanaan kynsin hampain wastusti perunain wiljelystä ja nauttimista, jopa pitivät syntinä syödä niitä, mutta nyt köyhinkin pitäisi itseään onnettomampana muita, jos hänen täytyisi palata takaisin nauriiden ja lanttujen yksinomaiseen nauttimiseen. Lopuksi hän hartaasti ja wakuuttawasti, ikäänkuin jos pitäisi ruumiissaarnaama oman waimonsa haudalla, selitti, ett'ei rikkainkaan woi antaa lapsilleen psyhywäisempää ja hyödyllisempää perintöä kuin opillisen kaswatuksen. Silloin eräs pitäjään mahtawimmista herroista,

saman tilan ijäntä, jossa Wanin vanhemmat olivat olleet lampuoteina ja jolle Wani muutenkin oli vastenmielinen, alkoi muutaman toijon herran kanssa puhua äänekkäästi ruotsinkielitä. Nämä herrat eivät olisi tahtoneet ikänänjä kuulla puhuttavankaan kansakoulun perustamijesta enempää kuin muustakaan kansan kohottamijesta wa-
pauteen ja walistukseen. Tuolla ruotsinkielen soperuffellaan tahtoivat he peittää kuulijoilta Wanin korutonta puhetta ja nolata hänet kohta sanattomaksi. Weret nousiwat hiusrajaan asti Wanin kaswoilla, hän katsoi wakarasti herroihin ja esimieheen aikomuffella pyytää esimiestä pitämään järjestystä, jos eivät herrat muuten tuffi juutaan. Esimies napauttiffin kohta pöytään ja waati herroja waikenemaan. Silloin he molemmat iwan kure suupielissä ja arwostelewat silmänsä naulattuina Wanin hiukan hätäneissin kaswoihin poistuivat huoneesta. Nyt pääsi Wani jatkamaan. Gaudan hiljaisuus seurasi puhetta. Se oli tullut kuin kylmä sadekuuro läm-
pöiseen niskaan. Wihdoin kysyi esimies, mitä muut asiasta arweliwat, ja pari kolme wastasi, että asia oli niinkuin puhuttu. Was-
tustajista ei kukaan rohjennut alkaa rähinäänsä. Näin ollen esimies teki päätösehdotuksen, johon wielä kuului joku „niin“ ja „hywä“ ja wahwisti koulun perustamijen kunnan yksimieliseksi päätökseksi. Mutta nyt räjähti ukkosen tapanen melu, pinnistetyt kirkut pääsivät lopultakin ääneen ja syntyi jymäkkä, jossa oli sekaisin karkeitä ja ki-
meitä ääniä. Mutta mitä se enää auttoi. Se oli wain heikkouden viimein ilmaus ja nauratti koulun puoltajia.

Tästä tapauksesta alkaen wihasi Wania juuri joukko sydämenjä pohjasta. Ennenkin hän oli ollut monesta wierottawa, mutta nyt kahta kertaa enemmän. Ensimmäitun herran naapuri, joka samalla oli kunnan waraesimies kirkustui niin, että jälkeinpäin ehdotteli olewan parasta antaa Wanille hywästi selkään, antaa oikea rypsäläinen talonpojanamos mokomalle juunpieksäjälle. Siitä puu-
hasta ei kuitenkään mitään tullut.

Sama waraesimies piti mainitun herran awustamana koukuffen, jota nimitti kuntasoukuffeksi ja jossa omaan paperiarffin

kirjoitettiin pöytäkirjain ja siihen „päättös“, minkä perusteella pyydettiin kuvernöörinvirastolta — ei päätöstä kumoon, sen verran he kyllä ymmärjivät, vaan koulun perustamisen lykkäystä tuonemaksi. Kuvernööri myöntyi siihen, joten tuo tehty koulupäättös sittekin toistaiseksi jäi toteutumatta.

Mutta vaikka toiset yleensä vihasivat Wania, kohosi hän kuitenkin kansan silmissä ja hänen luottamustoimensa lisääntyivät. Hänelle oli monesta kansan miehestä ja naisesta, joita hän piti toistystäwinään, suurta apua yhteishyvää tarkoittavissa toimisissaan. Kunnasja oli myös nuorempia herroja, etenkin pappi ja nimismies, joihin Wani oli mitä hellimmillä siteillä kiintynyt ja jotka käsittivät aikansa pyrintöjä. Heidän kanssaan olivat Wanin mielipiteet enemmiten sopuoinnussa. Ihmeteltävin näistä kaikista olikin juuri silloinen nimismies. Vaikka hän nuoruudessaan oli ollut umpiruotsalainen, käynyt ruotsinkielistä koulua ja kasvanut virkamiespiireissä, oli hän itse opetellut suomenkieltä ja yhä sitä opiskeli, jotta myöhemmin toista virkaa hakeakseen suoritti loistavan tutkinnon tässä kielessä ja kirjoitti sitä paremmin kuin moni vertaisensa, jonka äidinkieli on suomi. Hänen käsitteensä ja harrastuksensa eivät rajoittuneetkaan virkamiesten ahtaalle alalle, vaan harrasti hän hellästi kansallisia pyrintöjä ja aikansa edistysrientejä. Ei hän tosin ollut milään „femnomaani“, mutta yhtä vähän „svefomaanikaan“, joten hänellä ja Wanilla ei ollut kieliasiasjakaan mitään riitamieltä. Hän oli älykäs, lämminsydäminen, mutta samalla täsmällinen ja juova. Hän nauttikin kaikkien rajatonta luottamusta ja johtavana sieluna hän oli herrojen seuroissa, joihin Wanin nimismiehen tunnistettuna ystävänsä oli tervetullut. Vaikka Wani luontaisesti ujuudesta ja hyvin tuntien alhaisen asemansa koetti alusja kartella näitä herraseuroja, ei hän kuitenkaan voinut niitä kokonaan wälttää. Sillä Wanille karttui kaikellaisia toimia, joiden tähden hänellä oli usein asiaa herroille ja joskus jattui päinvastoin. Lopulta kotoonnuttiin tuon tuostakin toistensa luo illanviettoon ilman warfinaista asiaakin. Tämöiset seurat — niissä kun vielä siihen

aikaan oli tuo wälttämätön, yhtenäinen totinjuonti — owat monta siwistymätöntä ja heikkoluontoista turmelleet, ja oli tämä aika Wanillekin jonkutlainen koetustuli. Ei se kuitenkaan päässyt häntä polttamaan, joskin hiukan kärwenä, jotta hän pääsi hywin tuntemaan senkin tulen „wiat.“ Mutta näinkin ollen oli tämä aika waloisin kohta koko Wanin elämässä. Hän ei ollutkaan silloin haluttu toveri ainoastaan herroille, waan oli hänellä paikkakunnan yhteisesäfin kansassa paljon ystäviä, jotka luottivat häneen ja käyttivät avukseen hänen wähäisiä tietojaan. Häntä pidettiin etewänä „rusthollarina“, lainapatruumana ja warakkaana, kunnollisena talonmiehenä ja oli siihen aikaan melkein ainoa talonpoika paikkakunnalla, joka osasi säällisesti kirjoittaa ja lukea laskea. Kaiken tuon wuoksi sai hän yhä tärkeämpiä luottamustoimia, kunnes kaikki kunnan, wieläpä kirkollisetkin taloustoimet olivat hänen hoidettawinansa. Hän oli kunnallislautakunnan ja samalla waiwaihoidon esimies, kunnallishallituksen ja kirkonkirjuri. Wuotta seitsemän hän piti näitä wirkoja.

Näissä oloissa tapahtui jotenkain jyrkkä käänne. Entinen nimismies muutti pitäjästä pois. Hänen sijaansa tuli piiriin nimismieheksi eräs löyhällä siweellisellä kannalla olewa mies. Itses-tään oli selwä, ettei Wani pysynyt ystäwällisissä suhteissa hänen kanssaan. Kaikissa kunnallisissa erimielisyyksissä saivat rettelöitsijät oiwallisen asiamiehen tuosta kelpo nimismiehestä. Eräässä walitus-asiasa syytettiin Wania wäärän tahi puutteellisen pöytäkirjan teosta, jota wielä saatiin neljä kunnan jäsentä todistamaan. Tietysti täytyi semmoisen miehen ensi waihdoissa luopua kunnan toimista!

Taloudellisiaikin ikäwyyhiä ilmaantui Wanille kaikenlaisia, etenkin ei näyttännyt olewan loppua toiwottawissa keräjädimisistä, joissa nimismies aina näkyy olleen yllyttäjänä. Wani oli kokemuksesta luullut tulleen wakuutetuksi siitä, että kyllä herrasmies aina pitää puoliaan talonpoikaa vastaan. Jo aikoi Wani myydä talonsa. Mutta wähitellen toipui hänen mieltensä eikä hänestä sentään wielä ollut kirwes heitettävä järveen. Kuntalaisten luottamus häneen

kasvoi kasvamistaan, mutta hän piti sentään parhaimpana pysyä entisessä päätöksessään luopua kunnallisista toiministaan. Kohta sen jälkeen tahtoi tuo kunnan nimismies omiin koukkuihinsa, vangittiin ja kuoli myrkytyksestä.

Kunnallishallituksen vaikeimpia tehtäviä on waiwaisshoidon järjestäminen. Pitäjäässä oli semminkin tämä ala kokonaan rapioitilassa. Waiwaisrahoja maksoi se, joka tahtoi; joka ei tahtonut, jätti ne makkamatta. Wun anojille annettiin parhaiten sen mukaan, miten osasivat nurkkua henkipuolta laitaansa. Sitte heitä syötettiin tahti työnnettiin rahaa kouraan. Erittäin hellästi pidettiin huolta amiottomien lasten äideistä; kitukoon köyhä perheenäiti waikka kuinka kurjana. Kun kateesta tästä wallattomuudesta oli tehtävä loppu ja ryöstöllä perittävä waiwaisrahat, jos muu ei auttanut, niin siitä kös murinaa syntyi! Dietystikin kohta pitkin pitäjästä hoilotettiin, että waiwaisshoidon esimies kiskoo wiimeisetkin pennit maksajilta ja sitte warastaa kunnan rahoja omaan pussiinsa. Köyhät walittivat, ett'ei enää saada mitään apua ja nyt on kuoltawa nälkään waiwaisshoidon esimiehen rikastuessa. Kyllä Wani oli niiden kansja löyhässä, mutta omantuntonsa mukaan hän koki parhaiten toimia. Hän oli wihdoin kuitenkin saanut waiwaiskasjan semmoiseen kuntoon, että siinä oli jäästöä yli 3,000 markan ja vielä jyyviäkin, eikä maksu weroäyriitä sittenkään ollut nousnut hänen aikanansa. Mutta yhä sai hän ymmärtämättömältä kansjalta kuulla syyttöksiä warlaudesta ja wäärnydestä. Ne hän nieli semmoisinaan, tietäen omassatunnuksaan olevansa syytön.

Mutta waikka Wanilla oli monta wihamiestä, jotka tekivät parastansa saadakseen hänet kuwatuksi ilkeäksi wäärnyden tekijäksi ja oman woiton pyytäjäksi, niin oli kuitenkin niitä, jotka ymmärsivät hänen hyviä tarkoituksiaan. Mutta ne olivat melkein kaikki etewimmissä suvuista eivätkä woineet karsamielisyhdyttä nähdä, että Wani mitättömydestään oli nousnut nykyiseen asemaansa. Heistäkin kuului joskus warfin hywältä, että Wani sai aika lailla nenälleen. Oli miten olikaan, Wani luuli itsensä pafotetuksi luopumaan

kunnan toimista. Suono terveyskin oli siihen liijäshyynä. Mutta siltikin hän niisjä wielä pysyi, kunnes joutui kunnanesimieheksi lopulta.

Ja kunnanesimiehenä nosti hän kansakoulupuuhun uudelleen eleille. Kyllä hän jai sitä taas kuulla kunniansa. Mutta nyt hän oli päättänyt ajaa asian läpi vastustajista huolimatta. Lopulliseksi päätöshkeksi hänen näistä puuhistaan tuli, että kuvernööri määräji 1,000 markan jakon uhalla kunnan kohta perustamaan koulun. Näin saatiin kansakoulu Wanin kotipitäjääseen.

Ei kulunut vuosikymmentäkään siitä, kun Wani luopui kunnallisasiain hoibosta. Pian tämän jälkeen oli melkein koko Wanin suurella waiwalla aikaansaatu järjestelmä pirstaleina ja hänen kansanruosjon uhalla kokoamanja rahastot ja jrwästöt hajoitetut kuin tuhka tuuleen, mutta silti weroäyri monenfertaisesti kohonnut. Tä-hän kohoamijeen oli kyllä luonnollisijain sjiitä, mutta suurin aihe yleiseen rappentumijeen oli kuitenkin se, ett'ei enää ollut ketään, joka täydellä halulla ja tarmolla olisi työskennellyt kunnan eduksi. Annettiin wain asiain mennä menoaan, miten vähimmällä waiwalla ja vastustajella päästiin.

Wani oli wielä parhaallaan kunnanja yleisten asiain huoltajana ja hänen oma taloutensa oli warjin hywässä kunnosja, olipa nyt taas hänen suuresta lainwaliitkeestään loistawijain tulewajisuuden toimeita, kun vuoden 1876 waltiopäiwämieswaaali tapahtui. Entisissä walitsijamieswaaelisja oli hänen kunnastaan walittu wain yksi walitsija. Nyt waati Wani asetusten pohjalla walittawaksi kakki tällaista. Niin tehtiinkin ja waltiopäiwämieswaaali meni jäädetyssä järjestyksessä. Waalin jälkeisenä päiwänä tuli toinen walitsijoiesta Wanin luokse ilmoittaen naurusuiin, että Wani oli walittu tuomio-kunnanja edusmieheksi waltiopäiwille. Wani ensin piti tätä puhetta wain juttuna, mutta wieraansa uudistetuiesta wakuutuksista täytyi hänen se uskoa todeksi. Nyt joutui Wani pois suunniltaan ja ensi tuofiosja pelästyi tätä uutta luottamustointaan. Hän oli kyllä takawuosina lapsellisesti luullotellut itseään hywinkein kypsyneeksi

waltiöpäivämieheksi, mutta fitte tutustuttuansa enemmän elämän me-
noon ja luettuaansa kertomukset edellisten waltiöpäiwien toimista ja
keskusteluista, joista hän suureksi kummafsheen näki, miten johdon-
mukaisesti, järkewästi ja selwästi talonpojatkin lausuiwat ajatuksensa,
pieneni hän omisfa filmisjään mahdottomaksi waltiöpäiuille.

Nyt odotti hän aralla mielellä waltiöpäiwien awausta ja
walmisteli itseään niille parhaan taitonsa mukaan. Ja viimein se
joutuihin tuo lewottomuudella pelkäämänsä waltiöpäiwien aika. Kohta
waltiöpäiwien alussa tuli Wanin osaksi se suuri luottamus, että hän
säätynsä puolesta walittiin yhdeksi jäseneksi suuritöiseen lakivaliokun-
taan. Mielipä tämä toimi käydä yli hänen kykynsä ja se koetteli
hänen kärsiwällisyyttään äärimmäisyyksiin. Kaiken hyvän lisäksi
käyttiwät waliokunnan istunnoisfa muut paitsi talonpoikaissäädyn
jäsenet yksinomaan ruotsinkielttä eikä tulkittamisestaakaan pidetty aivan
juurta lukua. Monessa käytännöllisessä asiassa wei herrojen mieli-
pide, joka kuitenkin voitolle pääsi, Wanin mielestään päin männik-
köön, ja se karmi hänen selfäpiitään.

Silloisilla waltiöpäiwillä esillä olewista warjinaisista waltio-
asioista oli Wanille asewelwollisuuslain käsittely raskain, mihin hän
milloinfaan on osaa ottanut. Oli kyllä arweluttawaa ja yffityisen
wapautta sortawaa hänen mielestään welwottaa joka mies erotufetta
uhrautumaan werityöhön. Eikä ruotsikoiltamme, jotka aina owat
olleet ihanan wapaamielisyyden sanfarimaiisfa etuwartijoita — nim.
suurella suulla — juinkaan silloinfaan puuttunut kauniita sanoja
asewelwollisuutta wastustaessaan. Mutta Wani warjin hywin kä-
sitti tämän ohessa, ett'ei waltiöpäiwämiehen käy antautuminen tun-
teittensa waltaan, waan hänen täytyy punnita asioita kylmällä jär-
jellään. Eikä pienen Suomen tarwinnut peljätä yleistä asewel-
wollisuutta enemmän kuin Europan suurien siwistyswaltioidenfaan,
joisfa se jo oli käytännössä. Ja kansalaiswelwollisuus oli täytet-
täwä tinkimättä jokaisen; sehän se oli werotusjärjestelmänkin perus-
aate. Täysin tajuten asian tärkeyden monien harffitsemisensä perästä
hän lopulta puollusti asewelwollisuuslain täytäntöön panoa.

Kouluasioissa oli myös näillä waltiopäiwillä kowa ottelu. Wapaaherra Rajmir von Koten'in koulumullistus oli tarkoittanut estää suomunkielisiltä lapsilta laajempi kouluoppi ja siten pyhittää suomalaiset poisja kaikista yleisistä asioista. Tälle aikomukselle antoi tuntuwan korvapuustin yfityisten suomunkielisten oppikoulujen perustaminen „kansan kartinan käden“ avulla. Näitä kouluja waati nyt suomunkielinen puolue waltion huostaan ja uusia perustettawiksi. Siten syntyiin sellainen koulutaistelu, ett'ei jemmaista ole ollut ennen eikä jälkeen Suomen waltiopäiwillä. Kansallismieliset saivat suuria wittoja, jotka sittemmin ovat laskeneet waltion perustan suomalaisen sivistyksen kohoamiselle.

Kokonaiswauitus Waniin enji waltiopäiwämiestoimestaan oli ollut erittäin kaswattawa. Monelta puolelta aukenivat hänen silmänsä. Hän sai aina wälisajoilla kurkistaa suuren maailman werhojen taakse ja tutustua puolue-elämän monemmoisiin pikkulokeroihin. Ufempää katjottuna näytti moni asia paljon toisemmaisemalta kuin miksi se oli kangastellut tuonne maaseudun jaloille näiuille talonpojan simälle.

* * *

Wani, joka nuoruudessaan oli oppihaluifena kärjinyt niin kowaa opimälkää kirjosten puutteessa, piti hartaimpana harrastuksestaan saada kirjoja nuorison luettawaksi niin paljon kuin mahdollista, ett'ei lukuhaluisten tarwitji kärjiä jamaoja waikeuksia kuin mitä hän itse oli saanut kokea, ja kun tietysti kirjojen helppo saanti herättääkin nuorukaisessa luvun- ja tiedonhalua, joka onkin erittäin wälttämätöntä kehittäämään kansaa kelmolliseksi siihen taloudelliseen ja waltiolliseen toimintaan, johon se nyt oli uudestaun saanut oikeuden. Tätä warten oli lainakirjaston saaminen kuntaan ensimmäisenä ehtona. Käyttäen hyväkseen sitä luottamuista, jota hän yhteen aikaan nautti, koetti hän kaikissa jopiwissa tiloissa saada kuntaa myöntämään ainakin pieniä rahajumia lainakirjaston hankkimiseksi, ja saikin kolmen wuoden kuluessa toimeen niinpaljon rahoja, että hän

yllä ferrottujen waltiopäiwien jälkeen woi hankkia ferrallaan jotenkin pätevän lainafirjaston. Tästä puuhassa hänellä ei ollut yhtään warjinaista puollustajaa, mutta sittenkin tuli asia vähämerin warteen. Kyllä oli paljon nurinaa sekä rahallijelta kannalta, että kansan turmeltumisenkin pelosta, mutta näistä Wanin kuuma into asiaan ei paljon wälittänyt. Myöhemmin on kunta tuontuostakin myöntänyt tähän lisäwaroja, ja wihdoin owat mielipiteet sifsi muuttuneet, että lähes kaksikymmentä vuotta ensimmäisen warain myönnötyksen jälkeen, suostui kunta antamaan pysyvän wuosirahan yksinomaan Wanin käytettäväksi kirjaston hyväksi. Kirjasto onkin aina ollut Wanin warjinainen helmalapji, ja ainoasti siinä puuhassa sai hän tunnustuksen ja täyden luottamuksen vielä wanhuutenjakin päiwinä.

Melkein alusta alkaen on hän ollut paikkakunnalla myös Kansanwalistusseuran asiamiehenä ja semmoisena sekä monella muulla tavalla toimittanut kuntaan suuren joukon vaihtelevaa kirjallisuutta, joka ilman hänen ankaraa puuhaansa olisi kuntalaisilleen ihan tuntematon.

Jo mainittujen waltiopäiwien aikana kutsuttiinkin Wani vielä Suomen Kirjallisuusseuran jäseneksi. Waikka hän piti tätä ansaitsemattomana kunniana ja tiesi, ett'ei hän millään lailla woi seuran tointa hyödyttää, maksoi hän kuitenkin mielihywällä jäsenmaksunsa.

Niinkuin olemme edellä nähneet, polwentui Wani päiwäläis-torpparin pojasta; koko nuoruutensa ajan oli hän uuvuksiin saakka foeteltuna työjuhtana; maailmaan oli hän lähtenyt jotenjakin tyhjänä; hänen ainoa koulutuksensa oli siinä, että hän kaksikymmentä päiwää käwi rippikoulua. Minkäänlaisista muuta koulua hän ei ollut edes nähnyt sifäpuolelta, ennenkuin hän lähes neljäkymmenen vuoden ikäisenä wei omia lapsiaan kouluun. Nyt hän kuitenkin oli päässyt semmoiseen ajemaan, että sitä ylemmäksi hänen kaltaijensa mies ei woi tulla. Hänen hywistä awuistaan, mutta tietysti etupäässä hänen „onnestaan“ puhuivat kaikki, jotka hänen tunsiwat. Suuren menestystensä täysin tajuji Wani itsekin. Mutta hänen sifimmässä sydämässään silloin tällöin heräsi joku one aawistus,

että tämä kaikki vielä murtui, sillä elämä on monivaiheista ja ihmiset luihuja. Erilaisissa oloissa, erilaisilla aloilla liikkuneena tunsi jo Wani maailmaa enemmän kuin tavallinen talonpoika, mutta vielä ei hänen oppiaikansa tähän loppunut. Kypsymykseen tarvitti hän vielä paljon kärsiä, tehdä tuttavuutta uusien surujen ja murheiden kanssa. Häntä piti ruostittaman verille asti ennenkuin hän oikein oppi tuntemaan Jumalan kaikkivaltaa, viisautta ja laupeutta. Hänen elämänsä pyörä kääntyiikin äkkiä, ja tuiman räväkästi.

Wani oli täydellä sydämensä hartaudella koettanut istuttaa tyttöpuoliinsa Jumalan pelkoa ja kristillistä mieltä. Mutta se oli ollut vain veden viskaamista hanhen jalkaan: mitään jälkiä ei näkynyt. Kun tytöt olivat rippikoulun käyneet, oli Wanin vaikutus kokonaan loppunut. Vanhempi oli jaloa kirkkautunut. Mikä tosin oli äveriään tilan poika ja muhkea ulkomuodoltaan, mutta hän ei ollenkaan vastannut tytön äidin miehen-ihannetta, jonka tähden Wanin vaimo kaikin mokomin tahtoi kirkkautuksen purettavaksi tai ainakin naimiseen menon toistaiseksi jätettäväksi, kun molemmat kirkkumppanitkin olivat vielä aivan nuoria. Wähän ajan rettelöityään nämä nuoret kuitenkin houkuttelivat Wanilta suostumuksen ja menivät naimisiin vasten äidin mieltä, joka oli asiasta varsin katkera.

Ja nyt alkoi Wani molempain tyttöin puolelta saada kuulla kaikellaisia hävyttömyyksiä. Hän ei muka ainoastaan elänyt ylvästellien heidän tavarallaan, vaan vieläpä hävittikin heidän taloan, minkä Wani piti katalana syytökseenä, kun tiesi paljon taloa parantaneensa, eikä vähemmän katkeralta tuntunut, kun tytöt suorastaan nuhtelivat äitiään, että hän oli yhämielinen Wanin kanssa ja yhdesjä mokoman isäpuolen kanssa forttaa heitä. Tyttöjen puolesta puhujaksi ilmaantui monta ja nämä saivat vihdoin vaimon hetkeksi epäilemään Wanin rehellisyyttä. Pitkän aikaa Wani ihmetteli, mikä vaimoansa waiwasi, kun usein oli varsin kummallinen. Vihdoin pääsi hän salaisuuden perille. Tämä oli sellainen nuijaus hänen arimmille tunteilleen, että hän vielä kerran ikämiehenä pienen

lapsen lailla itki jähmettyneen sydämensä sulaksi Jumalan edessä. Vaimolleen selitti hän asian fataluuden ja pyysi pyytämällä, ettei hän kuolettaiji heidän molempien rauhaa. Ja hänen onnistui peräyttää vaimonja noista onnettomista mietteistään.

Nuorempikin tytärkentämä oli joutunut naimisiin ja nyt sai äiti nähdä, mitä hänen ennen oli ollut mahdoton uskoa, waikka Wani sellaista oli alusta pitäen aawistanut. Lasten kiittämättömyyttä sai hän nyt kokea runsaimmassa mitassa. Vanhemmalla tytöllä ja hänen miehellään oli warsin hyvä maatila ja nuoremman tytön mies taas oli merelläkulkija. Tämä möi nuoremman tytön talon osuuden vanhemman tytön miehelle, jotta tämä juuremman osan omistajana voiji pakottaa äitiäkin luovuttamaan osansa hänelle ja siirtymään pois tilalta. Äiti kielsi tyttöään ryhtymästä tällaiseen rettelöimiseen, selittäen, että hän se on perintörahoillansa tilan maksanut. Wanikin koetti parastaan, wedoten heidän lapsenwielwoillisuusjiinsa ja muistuttaen, että waikka he yhteiskuntalain mukaan woivatkin noin tehdä, rankaisee heitä vielä jittä siweellinen laki. Mutta turhaan! Lopuksi tahtoi Wani wäwyltä, koska hänellä oli oma tila, ostaa itselleen ja waimolleen tämän asumanja tilan. Mutta se ei tullut kysymyksenään, kun wäwylällä emäntineen oli mielesjä wain kiusanteko. Käräjöitiin ja riideltiin ja lopputulos oli se, että Wani sai emäntineen lähteä talosta. Waimoon koski tämä omien lastensa osottama ynsejs sywästi. Waikka hän tätä ennen oli ollut reipas ja willas, tuli hän nyt yht'äkkä kokonaan kysenmättömäksi sekä henkijen että ruumiillisen kysyn puolesta.

Talosta lähtiesjään sai Wani yhdessä emäntänsä kanssa puolen neljättä tuhatta markkaa ja oikeuden eläkkeen saantiin. Meriliikkeeseen ja muihin puuhiinsa oli hän pannut lähes kolmetoista tuhatta markkaa ja niissä oli hänellä welkaa kahdeksatta tuhatta. Jos hänen welkansa nyt tässä tuofiosja olisi waadittu pois, olisi hän joutunut koko iäksään tyhjälle oksalle istumaan. Sillä nyt oli jo useain laiwain käynyt niin ja näin, ne olivat pääomia talaijin antamatta ja niiden arwo oli laskeunut kowasti. Hädin tuskin sai

Wani nyt itselleen hankitutti muutaman äärimmäisiin asti rappiolla olevan tilan.

Ja nyt alotti hän taas Jumalaansa luottaen elämänsä uudelleen. Mutta yllölliset siekun ja ruumiin ponnistukset murjivat hänen terveytensä, ett'ei hän paljon voinut omin käsin työskennellä. Olipa hän toisinaan niin heikkona, ett'ei voinut vuoteestaan liikkua. Sittekin hän piti tarffaa lastua asiain menosta ja kun hän vähäkin kykeni liikkeelle, johti hän itse kaikkia toimia. Lapset olivat vielä kouluksia; yskin wanhin tyttö oli kotona. Tietystiikään ei ollut sellaisesta perin rappiolla olevasta talosta ensi vuosina sanottavasti tuloja, waan waati se uhrauksia sekä huoneiden että etenkin wiljelysmaiden forjuuseen. Näin ollen ihmiset alkoivat pitää suurta ääntä Wanin auttamattomasta hummingolle joutumisesta. Enin osa siitä riemuitti, jotkut sääliittelivät, mutta kaikki olivat warmat, että hän nyt on häviön mies. Olipa sellaisiakin suunpieksäjiä, jotka säittivät häntä tyhmäksi lurjukseksi, joka oli petkuttanut ihmisiltä rahoja, joita he eivät koskaan pois saa. Ja nyt hätäisimmät mitä kiiroummin hakemaan häneltä rahojaan! Wani itse ei kuitenkaan vähääkään epäillyt. Päinvastoin nyt kun lapsipuolista ei ollut jokapäiväistä perheellistä ristiä, tunsi hän itsensä paljon onnellisemmaksi kuin ennen, jolloin jokainen hänen onnellisuuttaan huusi ja häntä kadehilmässä karjasteli. Hänen entiset ystävänsä olivatkin nyt paitsi muutamia harvoja, hävinneet kuin akanat tuuleen. Olipa hänellä filti nytkin selkänjojaa. Talosja oli hyvä metsä, jonka myömiäjellä Wani minä päivänä hywänsä voi tyhdyttää welkojansa. Ja onnellinen seikka oli se, ett'eivät Wanin welkamiehet hakeneet rahojaan kaikki yhtä aikaa, joten hän miten kuten selwiytyi heistä toinen toisensa perästä.

Tämä Wanin elämän muutos jattui vuosina 1879—80 ja nyt oli hänen taloutensa niin fireällä kohta taas tulevien waltio-päivämieswaalien aikana, että jos hän olisi tullut walitutti — jota hän kuitenkin itsekin piti mahdottomana —, niin olisi hänen täytynt suureksi taloudelliseksi tappioiksi itselleen jättää kaikki uudet

yrityksensä ja tilanjakin. Oli hän nytkin tosin ehdokkaana, mutta vaalisija joutuikin hän vähemmistöön. Sitä hän ei juinkaan surrut.

Ensin ihmeteltiin ja pudisteltiin päitään Wanin suurille, perinpohjaisille wiljelysmaiden uusimisille. Mutta jopa kuului jonkun vuoden takaa, että kyllä siitä tilasta silti taitaa hyvä tulla. Ja asiat kerkesivät niin parantua ja ihmisten mielet muuttua, että hän juurella enemmistöllä taas walittiin vuoden 1885 waltiopäiwille. Nyt hän woikin suuritta huolitta kotonja jättää. Mutta näillä waltiopäiwillä hänen heikontunut terveytensä teki hänelle paljon haittaa ja yhtenään hän jairasteli pääkaupungissa. Siitä taas saatiin aihetta pistellä häntä, että hän tahtoo olla toimesja, waikka on ruti jairas. Waltiopäiwien lopulla woi hän jo kuitenkin olla täydellisesti muassa asiain käsittelyssä. Tämän jairaloisuutensa perästä woimistuihin hän, ett'ei hän koko miehuutensa aikansa ollut ollut sellaisissa woimissa.

Hänen taloutensa edistyi yhä enemmän sen mukaan kuin hänen wiljelyksensä parantivat. Tietysti kaswoi ihmisten silmissä hänen arwonja ja älykkäisyytensä samassa suhteessa. Onpa hän vielä ollut parillakin waltiopäiwillä. Itsekkin Wani jälestäpäin juuresti ihmetteli, kuinka hän oikein noista tuhansista pulnista selwiji. Mutta siitä hän oli warma, että ilman jonkinlaista siwistystä ja lujaa luottamustaan Jumalaan hän olisi tiepuoleen uupunut. Jumalalle kiitos ja kunnia!

Ea. v
Suutarla

Ei kotilainaan

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJASTO

106 005 3238

Uutta kansanopistokirjallisuutta.

Werner Söderström'in kustannuksella on äsken ilmestynyt:

Anton NIELSEN,

KATRI KANSANOPISTOSSA.

Kertomus Tanskasta. Suomensi N. L. Hinta 35 p.

Ennen on ilmestynyt:

Hannu kansanopistossa.

Kuvaelma Tanskasta. Kirjoitti *Anton Nielsen*. Suomensi Aatto S. Hinta 65 p.

Matka kansanopistoon.

Kertomus. Tanskan kielellä kirjoitti *S. Budde*. Mukailten suomennettu. Hinta 50 p.

Talvikausi kansanopistossa.

Kertonut *Matti Pentinsaari*. Hinta 35 p.

Pieni kansanopisto-kirjasto.

I. **Mikä on kansanopisto?** Lausuntoja sieltä täältä. Koonnut JOHANNES KLOCKARS. Suomensi Aatto S. Hinta 60 p.

II. **Kansanopistoista Tanskassa.** Kirjoitti SOFIA HAGMAN. Hinta 60 p.

III. **Kansanopiston isänmaallinen merkitys sekä Muistoja Askovan kansanopistosta.** Kirjoitti ROB. ROSTEDT. Suomensi Vihtori. Hinta 40 p.

IV. **Maanviljelyskemia.** Maanviljelyksen alkeisopetusta varten kirjoittanut ARTHUR RINDELL. Suomensi Aug. Warttinen. 1 mk

Lukijalle suositetaan ALKION erittäin valaiseva ja asiallinen kirja

Kansannuorison sivistystarve

ja

Nuorisoseuraliike.

Hinta 65 p.